

Ազգ

15 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 2019 ՈՒՐՄԱԾ 6(5553)

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Նկատողություն «Մշուշոտ հատակից»

Ուրեմն այսպես. Մ. Նահանգները չի դաժնաբանում Սիրիային մարդասիրական-մասնագիտական օգնություն ցուցաբերելու մեր կառավարության ֆայլը, քանի որ, ինչպես կարող է երևի հայաստանում ամերիկյան դեսպանության մասնույի հայտարարության մեջ, ինքն ինքն է սիրիական զինված ուժերի հետ մեր ուրեմն սեռական ճեղքվածությունը (engagement), լինի դա ռազմական բնույթի, թե ֆաղափարական անձանց օգնություն ցուցաբերելու նպատակով: Ավելին՝ Մ. Նահանգները չի դաժնաբանում նաև, եւ այստեղ է թաղված Շարիաթը, որի համագործակցությունը Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջև այս առաջնության ցրանակներում, քանի որ, ավելացնում է հայտարարությունը, Ռուսաստանը համագործակցում է Ասադի վարչակարգի հետ՝ «ֆաղափարական լոսորդներ (slaughter) եւ մարդկային աղետ հրահրելու գործում»:

Իզուր չէ, որ ամերիկյան մամուլը վաղուց արդեն Պեթաբուրգի քաղաքում հեղուկացված գազի «Ֆոգի ցածր» (Foggy bottom), նկատելի ունենալով Պեթաբուրգի քաղաքում շարժվող ռուսական զորքերի, այդ գերատեսչության մեջ, անհասկանալի ֆաղափարականությունը արթն է հարցնում: Պարզապես նույնն է նաև սիրիական թեմերի դարձյալ: Օբյեկտիվ միջնադարյան, անցնող 8 սարվա ընթացքում, Վաշինգտոնի ֆաղափարականությունը Սիրիայի նկատմամբ եղել է հակասական, փոփոխական, ցիտոցենոզ, նույնիսկ՝ ֆաղափարական: Բաշար Ասադի ռեժիմի դեմ արդարև արված արձագանքները հրահրելուց եւ ծայրահեղական խմբավորումներին զինելուց, արդյունքում «Իսլամական ղեկավարություն» ստանալուց, ապա դրա հակամարտական անարդյունքությունները գաղտնի է չեզոքացնելու համար հակահարկաբեկչական կոալիցիա կազմելուց, այնուհետև սիրիացի ֆրոնտի դաժնաբանությունը ու զինելուց հետո՝ միջնադարյան արձագանքներից ՆԱՏՕ-ի իր դաժնաբանական թուրքիայի ողորմածությանը հանձնելը, այս ամբողջ շարժումը եղել է արդարև այդ երկրի ողջ արձագանքական համար: Զաղափարականություն՝ որը խստորեն ֆինանսավել է նույնիսկ ամերիկյան վերլուծաբանների կողմից, հասկալից այլընտրանքային մամուլի հարթակներում: Զննադասների գլխավոր դաժնաբանը հասկանալի է սիրիական հարցում, ֆաղափարական կանխատեսելիությունը:

Նույնը կարող ենք դաժնաբանել մեզ, հասկալից սարածաբանում աղորդներ: Վերջապես ո՞րն է Վաշինգտոնի ֆաղափարականությունը սլյալ հարցում. նախագահ Ասադի վարչակարգի ֆաղափարականությունը, վերջինիս դեմ մարտնչող անարդյունքական ոչնչացումը, կամ, միգրացիոն, երկուսը միասին: Բայց այդ դեպքում ո՞րն է առաջնահերթը: Իսկ ամենակարևորը՝ ամերիկյան ծրագրերում ի՞նչ ճակատագիր է վերադասված այդ երկրին:

Սիրիան որևէ երկիր չէ մեզ համար, մեզ անհարգում է նրա ճակատագիրը: 1915-ի Ցեղասպանությունից եւ 1921-ի Կիլիկիան թուրքիային հանձնելու ֆրանսիացիների դավաճանությունից հետո այդ երկիրը ընդունել է ավելի քան կես միլիոն հայ բռնազաղթյալներին: Հայ համայնքը եղել է Սիրիա ղեկավարող հիմնադիր համայնքներից մեկը: 1967-ի եւ 1973-ի դաժնաբանությունից հայ զինվոր մյուս սիրիացիների հետ ուսուցիչ կոչվել է այդ ղեկավարող համար: Սիրիահայությունը անցնող 103 տարիների ընթացքում բարձրագույնը եւ բարձրագույնը է երկիրը, այնտեղ ստեղծել իր ազգային, կրոնական, կրթական, համայնքային կառույցները, իր սեփական գործընկերները: Հայր ու որդի Ասադների, այս, ավստրիացի ռեժիմների դաժնաբանությունը սիրիահայությունը անընդհատ վայելել է սիրիական ղեկավարող հոգաբարձուներին ու հարգանքը: Իսկ Հայաստանի Հանրապետությունը վերջին ճգնաժամի տարիներին, ինչպես իրավամբ նշել է մեր արտգործնախարարության խոսնակը երեկ, բնավ չի փակել իր դեսպանությունը Դամասկոսում, գլխավոր հյուպատոսությունը Հալեթում, 4 անգամ մարդասիրական օգնություն է ուղարկել այդ երկրի ժողովրդին իր սուղ միջոցներից, իսկ դաժնաբանի հետեւանով փախսական դարձած շուրջ 22 հազար սիրիահայերի աղաչանք է սվել Հայաստանում, նրանց շնորհելով ֆաղափարական, որոշակի նպաստ եւ օգնություն՝ ղեկավարող սեփական գրողներից, եւ ոչ թե միջազգային ճարտար գանձարաններից: Այդ փախսականների մի մասն այժմ վերադարձել է Հալեթ, գրողներն ունենալով հայկական անձնագիրը նաև, այսինքն՝ Հայաստանի ղեկավարող դաժնաբանությունը վայելելու սահմանադրական իրավունքը...

Այս բոլորի համար Մ. Նահանգները, որքան ինձ է հայտնի, ֆաղափարական ոչ մի խոսք չի ասել ՀՀ իշխանություններին, գոնե հրապարակավ: Իսկ ի՞նչն է փոխվել հիմա այս կոչոս նկատողությունը անելու համար: Իր մարդասիրական ֆայլը դաժնաբանից Ռուսաստանի հետ համակարգելու դաժնաբանական Երեւանի ընթացքը, թե՛ Պեթաբուրգի քաղաքում սարսափը մեր 83 բժիշկներից ու ակամա զերծողներից: Պեթաբուրգի քաղաքում ղեկավարող վախճան անցնող ժամանակ, մեզ միջ չէ՛ այլ իր դաժնաբանից թուրքիայից, որի գործը ISIS-ի հետ ձեռն-ձեռքի սված գրավում-կործանում էին Քեսաղը, ռմբակոծում Հալեթը, դաժնաբանում Դեր Չորի Ցեղասպանության հուշարձանն ու եկեղեցին: (Ի դեպ, վերջերս նախագահ Ասադը Հայաստանից իրեն այցելող հայաստանաբանակա սիրիահայերի դաժնաբանությունը խոստացել է առաջին իսկ դաժնաբանությամբ վերականգնել հուշարձանն ու եկեղեցին):

Փաստորեն առաջին անգամը չէ, որ Հայաստանը փաստում է իր խաղաղասիրական ու մարդասիրական սրամարտությունները աշխարհին: Դրանք ֆաղափարական է նաև Վաշինգտոնը, որը մեկ անգամ չէ, որ գովեստի խոսք է ասել Կոստովոյում ու Լիբանանում ՄԱԿ-ի խաղաղադաժնաբանների կազմում գործող մեր կարող ստանդարտներից, իսկ Աֆղանստանում՝ ՆԱՏՕ-ի գործերի արժեքում հայ խաղաղասիրականների հասցին: Իրոք մարդասիրական առաջնություններ՝ որոնք դաժնաբաններն արժեքում հայկական խաղաղասիրական բերնից: Հետեւաբար այս անգամ բոլորովին անտեղի է անհամաչափ էր Պեթաբուրգի քաղաքում հակազդեցությունը, որը, Ասադի մի արասցե, կարող են ահաբեկչի սահակներն ընկալել որպես ֆաղափարական հայկական անտեղի դեմ ունենալություններ անելու: Զտվածություն ենք ակնկալում գերագոր երկրից: ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

DIE ZEIT.Նիկոլ Փաշինյան. «Հայաստանում այլևս օլիգարխներ չունենք»

Փետրվարի 14-ին գերմանական «Դի ցայթ» շաբաթաթերթը հարցազրույց է հրատարակել Նիկոլ Փաշինյանի հետ: Զիլվիա Շթյոբերի «Ես չեմ առաջնորդ» ծավալուն հարցազրույցից առանձնացնումք մի հարցուդասարկում: «Ինչպե՞ս եք ուզում ձերբազատվել օլիգարխներից» հարցին Փաշինյանը պատասխանում է՝ «Ես ընտրվել եմ, որ Հայաստանում այլևս օլիգարխներ չունենք: Շատերն դա զարմացրեց, քանի որ այդ մարդիկ դեռ եղել են եւ չլուրջ է նաև հեռանալ: Բայց ի՞նչ ասել է օլիգարխ: Օլիգարխն օգտվում է արտոնություններից: Նրա համար այլ օրենքներ են գործում, նա մոտ է ունի, ազդեցություն կառավարության վրա: Այժմ բոլորի համար դաժնաբանները նույն են», «Դի ցայթ» շաբաթաթերթի հարցին այսպիսի մեկնաբանություն է սվել Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը:

ԱՆՎԵՏ ՆՈՎԵՓՅԱՆ, Գերմանիա

Ո՞վ է նախկին կարդացածը դասնում, եւ ո՞վ՝ նոր գիրք գրում

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Հայաստանի ֆաղափարները հոգնել են փոփոխության ստատուսից՝ նրանք իրական փոփոխություններ են ուզում: Այնպես որ՝ եթե նոր կառավարության ծրագիրը սոցիալ ու դասարկ թուղթ էլ լինե, մարդիկ հակված են դրանով անգամ նոր կառավարությանը փոփոխությունների, «սնտեսական հեղափոխության» խոստումն իրականություն դարձնելու հնարավորությունը սալ: Զանի որ դա ժողովրդի փետով ընտրված ֆաղափարական մեծամասնության կառավարության սոցիալ թուղթն է, ու այդ թուղթը ժողովրդին չի հետաքրքրում բոլորովին, նրան հետաքրքրում է, որ վերջապես նոր կառավարությունն աշխատի ի՞ր ծրագրով, դաժնաբան չբռնի, որ սոցիալական ինտեգրումն ինքնուրույն է իրականացնում, ոչ մի ուրիշ դաժնաբան չէ չկարող, թե ինչու չստացվեց արդյունավետ աշխատել, այլ ընդհակառակը՝ ցանկալի արդյունք ցույց տա: Որ վերջապես ժողովուրդն էլ իրավունք ստանա՝ կամ գոհանալու ու

գովելու կառավարությանը, եթե արդյունք ստացվի, կամ՝ խիստ ֆինանսի ու իր կյանքը փոխելու նոր դաժնաբաններ ձեռավորի, եթե չստացվի: ⇒ 7

Սանխյալ Տարասով. «Ռուս-հայկական հարաբերություններում ներկայումս լայն անորոշություններ կան»

«Ազգ»-ի հարցերին պատասխանում է ֆաղափարական, Մերձավոր Արեւելքի եւ Կովկասի երկրների հարցերով փորձագետ, «Ռեզոնանս» լրատվական գործակալության սյունակագիր Սանխյալ Տարասովը

- Հարգելի դարձն Տարասով, «Ռեզոնանս» գործակալության փոխանցմամբ, Դուք, նկատելի ունենալով Երեւանում կայացած ռուսական գործի ներկայության դեմ սակավամարդ բողոքի ցույցը, անցյալ դեկտեմբերին ասել եք, որ եթե հայերը չեն ուզում նրանց ներկայությունը, ապա խնդիր չկա՝ ռուսները կարող են դաժնաբան զննարկ անել ու հեռանալ: Որքան լավատեսեղակ եւ ֆաղափարական վերլուծաբան, Դուք, վստահ եմ, տեղյակ եք, որ հայ ժողովրդի բացարձակ մեծամասնությունը կողմնակից չէ նման դաժնաբանների: Այդ դեպքում ինչպե՞ս բացատրել Ձեր նման հայտարարությունը. նախազգուցացում էր այն, թե՛...
- Համարիս լինելով Ձեր այն մտքի հետ, որ հայ ժողովրդի մեծամասնությունը կողմնակից չէ նման կոչերի եւ դաժնաբանների, ուզում եմ նշել հետեւյալը. մեզ անհանգստացնում է Հայաստանում նման սրամարտական յուրաքանչյուր փաստ եւ դրսեւորում, իսկ խոսք այս դեպքում արժանապատիվ ընդդիմության կողմից հնչած գնահատականների մասին է: Հասկանում եմ, նման սրամարտությունները դիմացինի մոտ ստեղծում են անորոշություններ եւ դեմքերի զարգացման այլընտրանքային սցենար ունենալու զգալիություն: Խնդիրն այստեղ այնքան էլ հեշտ ու դաժնաբան չէ, ինչը կարող է թվալ ա-

ռաջին հայացքից, քանի որ Հայաստանում ռուսական ռազմական հայտնվելու դաժնաբաններն ու առկայությունը տարիներ շարունակ տեղի է սվել բողոքի ակտիների եւ բազմաթիվ ստանալիների, որոնք հնչել են, առաջին հերթին՝ թուրքիայից, ապա Ադրբեյջանից: Սա նախապես է, որ նրանք, ովքեր ցանկանում են, որ ռուսական զորքերը դուրս գան Հայաստանից, ապա ունեն արդարապես արթն տեղականներ ու հայացքներ: Սակայն Ռուսաստանի համար աշխարհաֆաղափարական իրավիճակը լրջորեն փոխվեց այն բանից հետո, երբ ռուսական ռազմականները հայտնվեցին Սիրիայում եւ Սիրիայի ուղղությամբ ի հայտ եկավ թուրքիայի հետ դաժնաբանի հնարավորություն: Հետեւաբար, ռազմավարական իմաստով Հայաստանում ռուսական բազայի առկայության հարցը հարթեցվեց եւ լարվածությունը մեղմվեց: Բայց տարիներն այն է, որ թուրքիայում սկսեցին աճել ռուսամետ սրամարտությունները, միջնադարյան Հայաստանում գործընթացն ընթանում է հակառակ ուղղությամբ: Սա, ըստ իս, խոսում է այն մասին, որ հայաստանյան որոշակի ցրանակներ նոր հայացքներ ունեն դարաբարական հակամարտության կարգավորման հեռանկարի մասին եւ այլևս ռուսական աջակցության կարիքը չունեն: ⇒ 6

Եկեղեցու քաղաքականություն եւ քաղաքական եկեղեցի t2 4

Վենետիկյան թեմոսկ կամ ինչու այդ պետությունը դուրս չի գալիս 2արունակվող... t2 11

ԳԵՂԱՍ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

Հրապարակվել է ՀՀ կառավարության առաջիկա հնգամյա գործունեության ծրագրային փաստաթուղթը, որն անվա-
րան կընդունվի ազգային ժողովի կող-
մից: Գործընթացին չեն խոչընդոտի ոչ
վերլուծաբանների փաստարկումները, ոչ
ֆաղափառների գնահատականները,
ֆանդի ծրագրի գաղափարական հիմքը
«Իմ ֆայլը» նախընտրական դաշինքի
խոսքումներն են և դրանց հանդեպ սա-
ցած ընտրողների բացարձակ մեծամաս-
նության փնտրումը՝ արդյունքը թե հետեանքը՝
կազմավորված ԱԺ-ն:

Արդեն իսկ հնչած կարծիքներում այն
սրամաղթությունն է գերակշռում, որ ծրա-
գիրն ավելի լավ հռչակագրային ոճով է
կազմվել: Իշխանությունը, ուզի թե ոչ,
գործադիր մարմին է և հայաստանյան
բացառությունն է: Հայոց բացառական
բառարաններում գործադիր-ը ներկայաց-
վում է որպես՝ օրենսդիր և որոշումները
իրականացնող, գործադիր, գործնական
դեկլարությունը իրագործող: Սրանք
հասկացություններ են, որոնք նաեւ թվերի
ու փաստերի տեսքով են հանդես գալիս,
սոկոսների ու դրամային արտահայտու-
թյուններով, աճի ու անկման գրաֆիկնե-
րով, հարկերի ու վարկերի տոկոսադրույ-
մերով, տնտեսական և կիրառական հա-
վարկով: Ծրագրում դրանք կան, չասեմք
եւս թե փչ, ֆանդի կոնցեպտի համահայտ
կիրառված լինելով բաժնակի տասնութու-
նը: Ուստի փորձեմք դիտարկել նախան-
շարժված թվերից մեկը՝ արտահանումը
սնտեսական աճի հիմնական բաժնի
բաժնու՝ սեղադրվածը, որտեղ կարող ենք
աղբյուրների և ծառայությունների
արտահանման զգալի աճը դիտարկել
դրանում ՀՀ սնտեսության առաջընթա-
ցի հիմնական բաժնի: Ծրագրի ա-
վարտին աղբյուրների և ծառայու-
թյունների արտահանումը ՀՆԱ-ի
նկատմամբ դիտարկել է կազմի 43-45 տ-
կոս:

Թե ինչու է արտահանումն այսպես ա-
ռանձնացվում, այն ներկայացվում է սնտե-
սական աճի հիմնական բաժնից, կարծես
սարորինակ է, ֆանդի ժամանակակից
աշխարհի տասնյակ առաջատար երկրնե-
րի սնտեսություններում ներմուծումը որ-
ոշակի միջնա զգալի գերազանցում է
արտահանմանը: Թե դա ինչ բացատրու-
թյուն ունի, թող մանրամասնենք սնտեսա-
գեները, իսկ տղերիս հեղինակը կարող
է ընդամենը փաստեր հիշատակել: Ըստ
ԱՄՆ-ում 1868 թվականից տրագրվող
«Համաշխարհային փաստեր. 2019» տե-
ղեկատվի, երկիր մոլորակի թիվ 1 սնտե-
սությունն ունեցող ԱՄՆ-ի առեւտրային
հաճվելիքը 1980 թվականից սկսած
բացասական է. նշված տարում ներմու-
ծումն արտահանման հանդեպ ավելին է
եղել 19 մլրդ դոլարով, 2006 թվականին
բացասական հաճվելիքը հասել է 762
մլրդ դոլարի, 2010-ից սկսած այն 500
մլրդ դոլարի օրջակայում է: Աղբյուրների
ու ծառայությունների այս առեւտրի ֆա-
նակները ներկրելու արդյունքում (խոսքը
միջնա 3 տրիլիոն դոլարի հասնող թվերի
մասին է) ԱՄՆ-ի սնտեսությունը ցարու-
նակաբար աճել է, 2000 թվականի 10
տրիլիոն դոլարից 2017-ին հասնելով 19,4
տրիլիոն դոլարի:

Ըստ նույն տեղեկատվի, Մեծ Բրիտա-
նիայում արտահանումը կազմել է 436
մլրդ դոլար, ներմուծումը 602 մլրդ դոլար,
Ֆրանսիայում 552 եւ 625 մլրդ դոլար,
Իսրայելում 60 եւ 69 մլրդ դոլար, Լատվիա-
յում 12 եւ 15 մլրդ դոլար: Անուշտ կան
նաեւ առեւտրային դրական հաճվելիք
ունեցող զարգացած երկրներ, որոնց ցար-
փերում հայտնվելը ցար ավելի մասնագի-
տական վերլուծություններ է դադարեցում,
ֆան է՝ լրագրողական սիրողական մոտե-
ցումը, անգամ փաստերի վկայաբեր-
մամբ:

Ցավոք, հայաստանյան սնտեսագիտա-
կան ու սնտեսական միջքը, որքանով
որ այն կա, միջնա այսօր չի հիմնավորել իր

կարողունակությունը, թեւս մեզանում
գիտությունների դրսևորների ու նրանց
կրստեր գործընկեր գիտությունների թեկ-
նածուների դակաս դարգադես չկա:
Այնդես որ ծրագիրն էադես կեադես, եթե
խոսքը աշխատել նեանակությունից տե-
ղափոխվել արդյունակեա աշխատանք
հասկացության դաեա:

Այսուհանդերձ փորձեմք ներկայացնել
այն սնտեղափոխական դաեաեղը, որն
ակնկալվում է թեանել սոյն ծրագրի ա-
վարտին, 2023 թեականին: Թեան խոս-
վում է սարեկան 5 տկոս սնտեսական ա-
ճի մասին, տղերիս հեղինակն ակնկա-
լում է 7 տկոս սնտեսական աճ, որի ար-
դյունքում 2023-ի ավարտին կունենանք
մոտ 17 մլրդ ՀՆԱ, 5 տկոսի 15 մլրդ դոլա-
րի դիմադ: 17 մլրդ դոլար թիվը մասամբ
դաեակեացնելու համար նեեմ, որ ներկա-
յում 2,8 մլրդ բնակչություն ունեցող երեմ-
նի խորհրդային Լիեակայի ՀՆԱ-ն մախորդ-
սարում կազմել է 91 մլրդ դոլար, 1 բնակ-

դադություն, հավելյալ արժեք երաեա-
վորող մեակարսյետ եւ գյուղորոտի գոր-
ծունեությունը բնորոեող այլ առաջնա-
հերթությունները: Դրանց փոխարեն խոս-
վում է ինչ-որ կողողեաիվներից, դրանց
կայացման անհրաեեոսությունից, ան-
գամ նվազագոյն ակնարկ չանելով, թե
որ երկրների այսօրինակ փորձն է ուսում-
նասիրվել եւ գերակայության արժանա-
ցել: Տողերիս հեղինակն օրինակ եղե-
կացված է, որ համրահայտ ֆաղափաեոսու-
թյուն Այնգադրումում գյուղաեանեաու-
թյան նախարարություն չկա, իսկ երկիրը
յուրաբանյուր սարի 100 հազար տննա
հավի միս է արսադում, եր մեր ցուցա-
նիեան անգամ 10 հազար տննայի չի հաս-
նում: Տարաեոլ ոչ մեե Իսրայելում այս
մաստեսակի սարեկան արսադությունը
կազմում է 600 հազար տննա: Կան եր-
կրներ ու ժողովուրդներ, ուր գերակայու-
թյունը տրվում է խոզի մի արսադությա-
նը: Մեր փաստացի սարաեմն ու բնակչու-

նու էլ կզանես: Ցավալին այն է, որ այդ ա-
մենը գնվում ու տադում է հիմնակա-
նում ընտանիքների արեերկրներում ա-
խատող անդամների ուղարկած ֆինան-
սական միջոցներով: Բացի բանկային
համակարգի կողմից հաճվառված գու-
մարներից, դոլարները, եվրոներն ու ռուբ-
լները մեր մարդկանց մոտ հայտնվում են
սարբեր ճանադարհներով, որոնց առա-
տության արադոյցները փոխանակման
կեեերի դիմադ գոյացող հերթերն են:

Հայությունն իր հայաստանյան հասվա-
եի արակարգ վիճակից իրական արսա-
կարգ լուծումներ է ակնկալում՝ հայրենի-
ում կյանքի որակի էական փոփոխու-
թյուններ: Այս գործընթացում սովորակա-
նից հաճախ են կարծիքներ հնչում, թե ա-
րագ փոփոխություններ արձանագրել
հնարավոր չէ, դրական արդյունքները ժա-
մանակ են դադարեցում: Ինչքանով են
դրանք արդարացված, եր չի նեմարվում
մեզ բաժին հասած սնտեսական արսա-

Արսակարգ մեր վիճակում, արսակարգ լուծումներ են դադանջվում

չի հաճվով
ստեղծվող ար-
դյունքը՝ 32000
դոլար, եր մեր
ցուցանիքը 2023-ին
չի մոտենա անգամ
6000 դոլարի: Տե-
ղեկատվում ան-
ուշտ առավել
տղավորիչ եր-
կրների օ-
րինակներ
էլ է հիեա-
եակում, որոնց չեն
անդարդառնա մեր հա-
մերկրացիներին հերթա-
կան անգամ չկրողվեցնե-
լու մղատակով:

Ուրեմն ո՞րն է մեր մարդ-
կանց իրական լավատե-
սություն ներեռնելու միջո-
ցը. անուշտ՝ հեղափո-
խություն ուրակվող գոր-
եընթացին արժանի սն-
տեսական տունչ հաղոր-
դելը: Այն առաջնահերթը
դարսադում է փոփո-
խություններ մարդկանց
ամենօրյա կենցաղում,
սարորինակ թող չիա-
մարվի կան դիտարկվի՝
երկրի ֆաղադացու, յու-
րաբանյուր ընտանի
համար առաջնային
նրա սննդակարգում:
Ի՞նչ ենք մենք մտաբե-
րում, ասեմք Հողան-
դիա ասելիս: Ա-
ռաջնահերթը թե-
րեւս՝ կարեոֆիլ ու
ծաղիկ, Ֆրանսիա
ասելիս հիեում ենք
դանիրն ու գինին, Ի-
եալիան նեելով՝ միցցան ու սղազե-
եին... Սաեցվում է որ ներկայիս զարգա-
ցած եեխնոլոգիական երկրները միջնա
այստեղ հայտնվելը դարեմադադակալ
երկրներ են եղել: Այնդես որ չլուծելով
համրության յուրաբանյուր անդամի հա-
մեա սախաճաեից սկսած միջնա բա-
վարար էներգիա դարունակող ընթրիի
սղառման խնդիրը, հնարավոր չէ նրան
հեռու դադել զանցառուական միջա-
վայում հայտնվելու զայթակղությունից,
որից դեղի փորթ մեե հանցագործու-
թյուն սանող վիճակ՝ արդեն աղբել ենք:

Ծրագրի գյուղատեստության բաժնն
առավել ֆան ընդհանուր հռչակագրային
է, բացակայում են ոլորեը բնութագրող
այնդիսի գնահատականները, ինչդիսի
են ՀՀ-ում հիմնավորադես վեանգված
կենդանական ծազման արսադում, բու-
սաբունություն, լիարժեք անասնակերա-
յին բազա, կաթնա-մասու անասնա-

թյան փորթ-ինչ ավելին ունեցող
Դանիայում գերադատում են
խոզի մի արսադությունը, որի
սարեկան ծավալը հասնում է
միջնա 1,6 մլր
տննայի:
Հայտնի է, որ հա-
յաստանաբնակներս
բացի նեված մաստեսակ-
ներից հաճուրկ ենք օզսվում
նաեւ սավարի մից, որի գինը վեր-
ջին սարիներին անմախադեղ աճել
է: Պատեմադր թերեւս մեկն է. ետղական
մի էադես սահմանափակ արսադու-
թյունը: Ասեմք բավական է որ ՏՏ ոլորտի
մի ֆանի հարյուր ներկայացուցիչներ
հայտնվեն աշխատեուկայում, հայա-
սանյան չափանիեներով լավագոյնս
վարձատրվեն, նրանց գնողունակու-
թյունն առաջնահերթն ուղղվում է դե-
ղի ետղական արսադության կաթ-
նա-մասնթերմերի տուկա, որն էլ ա-
ռաջարկ-դադանջարկի անհամա-
դատասախանության արդյունքում
գնաճի է հանգեցնում:

ՀՀ կառավարության հն-
գամյա ծրագիրը հարկ է որ
լուծումներ առաջարկի, ա-
սեմք խնդիր դիտարկել 2020-
ին միս-մասնթերմերի արսադ-
ությունը 150 հազար տննայի,
2023-ին 250 հազար տննայի
հասցնելը: Այսկերող կկանխվի
հսկայաեավալ խոր սառեցված
մաստեսակների ներմուծումը ա-
խարհի չորս կողմերից, հայ ար-
սադորող հուսալի տուկա կունե-
նա, դաեաճ
հսկողություն
կսահամավի
սննդի անվ-
սանգություն
հանդեղ: Այսօր ՀՀ ողջ
գյուղատեստական սարեկան արսադ-
անքը մոտենում է 500-600 մլր դոլարի,
եր այս ցուցանիքը կադադակվի միայն
մի 200 հազար տննա արսադության
դարազայում: Հանրատայ է, որ մեր դա-
րեմային առեւտրացանցը գերադեցած է,
մեր մարդկանց դիողուկ բնորոեմամբ՝ օճի

ռոց դայմաններում լիարժեք գործելու ու-
նակությունը, որը փոխարինվում է ՀՀ
հառավարության գործունեությունը ա-
ռաջիկա 5 սարիներին երկում բարձր
եեխնոլոգիական, արդյունաբերական,
ինչդես նաեւ բնադադադանական բարձր
չափանիեներին համադատասախան ար-
սահանմանը միջված մրցունակ ու ներա-
ռական սնտեսություն կառուցելու խոս-
տունով: Ընդունելով, որ ցանկության
դեղում նեված արտահայտություններից
յուրաբանյուրի եակ կարելի է ամբողջ ո-
լորտների հանդեղ մտահողություններ եւ
դրանց իրականացման նախադայման-
ներ եեանել, այսուհանդերձ դժվար է
դրանցում գյուղատեստության եեոսակի
բարձրացման նախանեաններ նկատել:
Երկրի սնտեսության այս ոլորտում աղբում
ու աշխատում է 1,2 մլր մարդ, թեւս աղբել
ու աշխատելը այստեղ ցար հարաբերա-
կանորեն է ավաե: Բնակարանների եե-
ից սկսած միջնա անասնագոմները, գյու-
ղամիջյան ճանադարհներն ու անուք
սղատարկման ծառայությունները, կրթա-
կան ու բուեական, մեակուբային ու մար-
գական կառույցների ողորմելի եեուերը
առավել ցանկալի ու հիմնարար ուեադ-
ություն են դադարեցում: Դրանք լուծելու
ուղին մեկն է. դաեերի ու այգիների բեր-
ֆասվության եւ անասնագիտաբանակնե-
րի մթերասվության կրուկ ավելացումը,
այղկերող՝ աղբատության խոստացված
հաղթահարումը, երկրի դարեմադադադ-
վության ու դարեմանվեանգության հու-
սալի վիճակի հաստատումը:

Դիտարկելով համաախարհային սնտե-
սական զարգացումները, որին կոչված են
երկրների գործադիր մարմիններ հանդիսա-
ցող կառավարությունները, հանողվում
ենք, որ սնտեսության վերելքը ձեռք չի բեր-
վում ինչ-որ հասուկ ունակություններով
օժեակած դեկավարների կարգավեցում
հայտնված անձանց կողմից: Աղադոյցը՝
մերձբայության մեր երեմնի բախսակից եր-
կրների օրինակը, որոնք սնտեսական առու-
նով մոտենում են գերադադացած երկրնե-
րին: Այնդես որ ուսումնասիրելու հնարա-
վորություն՝ ինչքան ուղեք, մնում է միայն...
ցանկությունն ու կիրառումը:

12.02.2019

«ԵՊՅ Restart»-ը գումար էր ստացել Սորոսյան հիմնադրամից

ԵՊՅ Ուսանողական խորհրդի նախագահ **Դավիթ Ավոյան** իր ֆեյսբուքյան է-
ջում գրառում է արել, որտեղ հղում անելով Սորոսյան հիմնադրամի հայաստանյան
մասնաճյուղի կայքին, աղադոյցել է, որ «ԵՊՅ Restart» նախաձեռնությունը՝ գրան-
եի եեուով, հիեյալ հիմնադրամից ստացել է 20. 000 ԱՄՆ դոլար: «Ամեն մի կեղծիք
վաղ թե ուե բացահայտվելու է այնդես, ինչդես սա բացահայտվեց: Բայց ես ցա-
վում եմ այն ուսանողների-երիտասարդների համար, ովքեր իմ աչքի առաջ հայրենա-
սեր ու դատարկադիր երիտասարդներից վերաեվեցին փողով ցույց անողներ, ովքեր
համալսարանականի կարգավիճակը փոխարինեցին գումարի հեա», - գրում է Դա-
վիթ Ավոյանը: **Գ.Գ.**

ԵՐԿԱՆՂ ԱԶՍՅԱԼ

Պետրոս, ԱՄՆ

Յոգեւոր եւ աւխարհիկ աւխարհները միջեւ հակամարտությունն ու մրցակցությունը ընդհանուր վաղեմի ուղղություններ են դասակարգում մեջ, եւ ոչ մի երկիր դասնից խուսափել չի կարող: Մեծ Բրիտանիայի դասնության ուժգնումը էջերից է շեմի II թագավորի եւ Էնթոնի Պրեմիերի արժեքիսկոտու թոմաս Բեթթի միջեւ 12-րդ դարում առաջացած հակամարտությունը: Սկզբնական օրջանում նրանք մոտիկ ընկերներ էին, բայց հետագայում ընդհարվեցին, երբ թագավորը փորձեց հափճակել եկեղեցու իրավունքները: Թագավորն այնքան էր զայրացած դիմադրությունից, որ հրամայեց արժեքիսկոտու սղանել սաճարում 1170-ի դեկտեմբերի 29-ին: Յեսագայում թագավորը զոջաց իր արարի համար եւ եկեղեցին նրան թողություն չճորհեց, Թոմաս Բեթթը դասվեց սրբերի շարքում եւ մինչեւ օրս նրա անունը խորհրդանշում է հերոսական դարձումը: Բռնակալի դեմ:

Յայերս էլ ունենի նման մի նահասակ արժեքիսկոտու՝ հանձին Աետոնդ Դուրյանի, որին Դաւանակցություն կուսակցությունը դաւանադարձեց 1933-ի դեկտեմբերի 24-ին Ար. Ծոնուդի արարողության ժամանակ Նյու Յորքի Ար. Խաչ եկեղեցում, կուսակցության ֆաղափական դասնացներին դեմ գնալու համար: Մեր դեմքում սղանությունը իրագործողները մինչ օրս չեն զոջացել եւ նահասակ արժեքիսկոտու չի սրբացվել: Փոխարենը կուսակցությունը հերոսացրել եւ սրբացրել է ոճագործներին, որոնց Մ. Նահանգների արարադասությունը Սինգ-սինգի ուղղիչ ռուն էր ուղարկել:

Լիբանանյան կառավարության աջակցությամբ Դաւանակցություն կուսակցությունը նաեւ 1956-ին բռնազավթեց Անթիլիասի եկեղեցին, Կիլիկիո Մեծի Տանն կաթողիկոսությունը, դուրս գցելով ընդդիմացող հոգեւորականների մեծամասնությունը եւ հնազանդ երկրորդության մեջ մեկնեց: Չարեհ Փայասյանին ընտրելով կաթողիկոս, խախտելով Յայ եկեղեցու կանոնադրությունը, որը դասնացում է երեք երկրորդությունների կաթողիկոսությունը նոր կաթողիկոսի օճման ժամանակ: Նրանք ընդամենը երկու արժեքիսկոտու ունենին համախոհ, որոնց էլ կանչել էին՝ վասահանքավ խորեհ Բարդաւանին եւ թվառական Աետոնդ Չեմեյանին, օճման արարողությունը ի կատար ածելու համար: (*)

Բերյութի Անթիլիաս արվարձանում սեղակայված կաթողիկոսության բռնազավթումից հետո, Մ. Նահանգների դաւանակցության վերահսկողության սակզանվող հերձվածողական եկեղեցիները դարձան Անթիլիասական:

Այս հիւրընդունները մեզ առաջնորդում են դեմքի մերօրյա եկեղեցի-դեմոստրություն հարաբերությունները: Խորհրդային ժամանակաշրջանում եկեղեցին ոչ մի իւրաքանչիւր չուներ: Բայց խորհրդային իւրաքանչիւրները ուսումնասիրել էին Սուրբ Էջմիածնի հոգեւոր դերը հայկական համասփյուռ համայնքներում եւ օգտագործեցին այն ի շահ իրենց ֆաղափական նղաւանների: Միաժամանակ Մայր Աթոռը կարողացավ իր գոյությունը դասնակցական հիմնականում նրա խոհեմ գահակալի՝ նորին Սրբազնություն Ազգեհ Ա. կաթողիկոսի ջանքերի շնորհիվ:

Որեւ առարկայի կամ կառույցի, հիմնարկության օգտագործումը ճիւղ կազմակերպելու համար անհրաճեց է խորը ուսումնասիրել այդ առարկայի, կառույցի բնույթը: Վերցնենք Պիկասոյի արվեստը, օրինակ: արվեստագետը մասնասուն է մարդկային կերպարանները եւ վերակերտում համաճայն իր սեղակալին, ստեղծելով մի նոր ներդաւանակ ամբողջություն:

Յայասանում իւրաքանչիւրներն ու ժողովուրդն ընդհանրաղեւ, ճիւղ չի օգտագործել մեր եկեղեցին, որովհետեւ ոչ մեկի մտքով չի անցել հազարակել գիտելիի դակակալի ասիճանը այդ բնագավառում: Նախորդ իւրաքանչիւրներն ժամանակ, Սուրբ Էջմիածնում ու կաթողիկո-

սը այլընտրանք չուներին, ֆան իւրաքանչիւրներն կողմն էին: Թագաւա հեղափոխությունից հետո, նման կեցվածքը, կամ ֆաղափականությունը վիճելի հարց դարձավ: Խանդավառ հեղափոխական ամբոխի ծայրահեղ թեւը անխոհեմաբար սկսեց մտածել, որ նախկին իւրաքանչիւրներն հեճ կաղակած ամեն ինչ ողեհ է փոխվի: «Նոր հայրենիք, նոր հայրաղեհ» լուրնազր դարձավ օրվա կարգախոսը եւ Գարեգին Բ. կաթողիկոսը նույնիսկ ֆիզիկական ոսնճությունների ենթարկվեց արթիսակալն ոճով դասնակցական խմբակի կողմից:

Անկախությունից ի վեր ոչ մի լուրջ ջանք չի թափվել լայնաճակալ կրոնական կրթության ծրագիր մշակելու համար: Այդ թեւացման հետեւանները վստահաբար անդրադառնում են եկեղեցու դերի մասին թուրքմեքնումների վրա եւ հետեւաբար նաեւ եկեղեցու եւ նրա առաջնորդների մասին մարդկանց սղիսության վրա: Նոր կառավարությունը ի վերջո գիտակցեց, որ եկեղեցու հարցերով զբաղվող մի դասաւառ հարթակ է անհրաճեց ստեղծել: Որոճ փոխնախարարների մասնակցությամբ կազմվեց մի հանճնախումբ, որը գործելու է վարչաղեհի հովանավորության ներքո: Մեմ վասալ չենք, որ նաւանակված փոխնախարարները որ-

դիսի անօրինական ֆայլ կատարել էր եւ ճախողվել, որովհետեւ նա եւս, հակառակ իր մտախոհական անցյալին, լավ չէր դասնակցություն եկեղեցու դերը մերձեցնելու կյանքում: Նա կարծում էր, որ Կիլիկիայի Գարեգին Բ. ին Էջմիածնի թերելով (որեղ վերջինս դարձավ Գարեգին Ա.) հնարավոր կլինեւ լուծել, կախարակալան փայտի միջոցով, Յայոց եկեղեցու երկրորդականությունը: Նրա մտախոհացումը ճախողվեց, որովհետեւ առավել ողնակազմ մի կաթողիկոս՝ Արամ Ա. մ բազմեց Անթիլիասում՝ վերահսկելու եկեղեցին ՅՅԴ-ի հովանավորության ներքո: Արամ Ա. ին Էջմիածնի սեղակալիսկելով երկրորդականությունը չի վերանա: Անթիլիասը դեմ էր Սուրբ Էջմիածնին, որովհետեւ վերջինս զանկում էր խորհրդային վերահսկողության ներքո: Բայց խորհրդային Միության փլուզումով, փլուզվեց նաեւ այդ փաստակը, եւ իրականությունը իր ամբողջ մերկությամբ բացահայտվեց: Յերճվածակալն եկեղեցին շահակեց «բիզնես» է այդ կուսակցության համար, ազդեցություն, ներգործություն բանեցնելու միջոց:

Յեսագոսությունների միջոցով «168 ժամ» լրասվամիջոցը դարգել է, որ «Իմ ֆայլը» դաւախի անդամներ Ալեք Սիմոնյանը, Լեւո Նազարյանը եւ Յրաչյա Յա-

բայց նրանք դասնաց չէին նրանց անփորճությունը: Կրթության, գիտության եւ մշակույթի նախարար Արայիկ Յարությունյանը վերջերս Արարաղի մարզում մի դրոց է այցելել եւ սեսնելով մի ֆահանա այնտեղ՝ կարգաղեր է, որ անմիջաղեւ հեռանա այդ սարաճից, նեւելով, որ ամեն ոք, լինի նա հոգեւորական, թե նախարար, դասնակցը է հարգել օրենքը եւ որ ֆահանայի սեղը եկեղեցում է: Ղազար ֆահանա Պետրոսյանը հեռացել է դրոցի սարաճից վրդովված «կրթության նախարարի անկիր» դասակալից:

Ի դեղ 2007 թվի փետրարի 22-ին ընդունված օրենքով Յայոց առաւելական եկեղեցին կրոնական ծրագրեր է իրականացնում հանրաղեհության հանրային դրոցներում: Լավ կլինի կրոնական կրթության ուսումնական ծրագիր դասնացնել սկսելով Յայոց եկեղեցու դասնությունից:

Ասվածաբանության կամ դավանանքի ուսուցանումը կարող է հարցեր առաջացնել, բայց եկեղեցու դասնությունը կարող է դառնալ ակաղեմիական ուսումնասիրությունների բաղակացուցիչ մասը:

Յասարկության եւ եկեղեցու միջեւ առաջացած բաճանումը հետեւանք է սասանայակներ ճգվող հակակրոնական եւ արթիսակալն դասնակցության: Ե-

Եկեղեցու ֆաղափականություն եւ ֆաղափական եկեղեցի

Church Politics and Political Church

Շակի գիտելիներ ունեն եկեղեցական հարցերի վերաբերյալ, թե՛ ոչ: Գուցե ընթացում են սովորելու: Մի կարեւոր բացթողում, համեմայնդեղա, ակներեւ է: Սփյուռքը անեստված է:

Երբ կաթողիկոսը ֆիզիկական ու ֆարոզական հարճակումների ենթարկվեց, կառավարական դասնացները նեւցին, որ եկեղեցին անջաւ է դեմոստրությունից: Սա խրախուսեց հարճակումը կատարողներին: Եթե նույնիսկ իւրաքանչիւրները հակված էին եկեղեցին դեմոստրությունից անջատելու սկզբունքին, նրանք դասնակցը էին աղաղակել գերագույն հովակաղեհի դասնացությունը:

Ի դեղ դարգվում է, որ դասնացների հայտարարությունները այնքան էլ անմեղ չէին: Վերջերս հայնկված մի ենթաեստես աղաղուցում է նրանց անեստրակությունը:

Բայց նախքան այդ նեւք, որ հայերը մեմակ չեն եկեղեցու ֆաղափականության հարցերում: Նման դրամասիկական իրադարճություններ կատարվում են նաեւ Ռուսաստանում, որեղ Ուղղափառ եկեղեցին խզեց հարաբերությունները Սասնբուկի Էկումենիկ ուղղափառ եկեղեցու առաջնորդ Բարթոլոմեոսի հեճ, որովհետեւ կաթողիկոսարանը իր նախկին բարճունքի վրա չէր: Ավելին, Ռուսաստանի եւ Ուկրաինայի վիճահարույց կացությունը ներառել է նաեւ եկեղեցին: Ուկրաինայի ուղղափառ եկեղեցին խզել է հարաբերությունները Ռուսաստանի ուղղափառ եկեղեցու հեճ: Ընդամենը մի ֆանի օր առաջ նախագահ Պետր Պորոշենկոն նոր դասնակց օճեց երկրի եկեղեցու համար:

Վերադառնանք Էջմիածնի ցուցարարներին: Պարգվում է, որ մինչ հարցակալի սակ դեւելով ներկա կաթողիկոսի ընտրության գործընթացը, նրանք կուլիսներում մեկ այլ անօրինական ծրագիր էին իրականացնում: Լրասվամիջոցները բացահայտել են, որ համաճայն այդ ծրագիր, նրանք Անթիլիասի Արամ Ա. կաթողիկոսին են հրավիրել զբաղեցնելու համար Էջմիածնի Մայր աթոռի գաղի, առանց հաւակի առնելու եկեղեցու առաջնորդների եւ աւխարհով մեկ սփռված անդամների կարծիքը:

Վարչաղեհ Նիկոլ Փաւաինյանի ֆաղափական մեմսորը՝ նախկին նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը ժամանակին այդ-

կեղեցու դասնացության եւ առաւելության իմացությունը հրասաղ անհրաճեցություն է, որդեսգի ժողովուրդը հակաճան եկեղեցու դերն ու կարեւորությունը եւ խուսափի ժխտական, բացասական դիրքորոշում դրսեւորելուց:

Յենց եկեղեցու դասնացություն առարկա մասուցվի դրոցներում, նախարար Յարությունյանը գուցե լինի դրանից առաջին օգսվողները:

Վերջին օրջանում սեղի ունեցած զարգացումներից մեկը ընդգծում է Էջմիածնի կաթողիկոսի դերը: Սասնբուկի հայերը արթեն սասնակեկ սարի է աղարողում փորճում են թուրական իւրաքանչիւրները թույլսկություն սսանալ նոր դասնակց ընտրելու համար:

Փետրարի 4-ին Թուրքիայի արագործախարար Մեւլուտ Չավուօղլուն ընդունել է Վասիկանում եւ Արեւելյան Երկրոյում հայրաղեհական նվիրակ (դեսղան) խաճակ արք. Պարսամյանին, ֆնարկելու, Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ. ի հանճնարությամբ, Թուրքիայում Յայոց եկեղեցուն առնչվող հարցեր:

Երբ Էջմիածնի կաթողիկոսության գահակալը նման հարգանքի է արճանանում բարեկամների եւ թեմամերի կողմից, ինչողիսիք են Պաղոմ ու Չավուօղլուն, խոհեմություն չէ նսեմացել կամ վիճարկել նրա հեղինակությունը երկրի ներսում:

Եկեղեցին կարեւոր հաստատություն է եւ կարիք ունի դասնաց վերաբերումի: Ավելին, այն կենսական դեր է կատարում հայերիս հոգեւոր կյանքում: Նաեւ կանուրջներից մեկն է Յայաստանի եւ սփյուռքի միջեւ:

Եկեղեցին որդես ֆաղափական կառույց Շակ կուսակցությունների կողմից է օգտագործվել, բայց եթե այն բարճացվի դասվանդանի վրա եւ գրավի իր դասվարճան սեղը, աղա այն կարող է ծառայել որդես մարդկային զանգվածներին առաջնորդող, հոգեւոր ուղղություն ցույց սկող կառույց, միաճամանակ դառնալով ամուր, անսասան մի հաստատություն ի փառս մեր հայրենիքի:

Թարգմ. ՏՄԿՈՔ ԾՈՒԽՅՑՆԵՐ (The Armenian Mirror-Spectator) *) «Յարգելու համար» ընդունված օրենքի սարը, օճմանը հրավիրել էր 3-րդ երկրորդություն՝ Աստուկան եկեղեցուց՝ Սեւերիսու անունով: Ծ.Խ.:

ԱՐԱՍ ՍԱՖԱՐՅԱԼ

Քաղաքական վերլուծաբան Եվրասիական փորձագիտական ակումբի համակարգող

2019թ. հունվար-փետրվար ամիսների ընթացքում Եվրասիական փորձագիտական ակումբի նախաձեռնությամբ ծանաչված սննեսագետներ, ակումբի անդամներ որոշեցին Ասոս Թավադյանը և որոշեցին Թաթուլ Մանասերյանը անց են կացրել սննեսագիտական հետազոտություն միեւնույն թեմայով, որը բերված է այս հոդվածի վերնագրում: Սա թվով չորրորդ ամենամյա ուսումնասիրությունն է, որն իրականացնում է ակումբը, նդասակ ունենալով ամփոփել արձանագրված սնեսական ցուցանիշները և կանխատեսումներ անել 2019թ. համար: Ասորեւ ձեռ ուշադրությանն ենք ներկայացնում մեր գործընկերների աշխատանքի որոշ ուշադրավ արդյունքներ՝ մեր քաղաքական մեկնաբանություններով:

Քաղաքական սարիս սնեսական գործընթացների համար

Պրոֆ. Թաթուլ Մանասերյանը կարծում է, որ 2018թ. սնեսական վիճակը ճիշտ հասկանալու համար ղեկավարել է հասկանալ այն փոփոխական իրադարձությունները, որոնք տեղի ունեցան մեզանում: Պատճենադրում անցում կատարվեց խորհրդարանական կառավարման համակարգին: Մեկ տարում երկիրն ունեցավ երեք տարբեր վարչապետ և երեք անգամ ներկայացվեցին կառավարության դեկլարի հրատարակումներ: Մեր իրականության մեջ առաջին անգամ տեղի ունեցան արտաքին խորհրդարանական ընտրություններ: Ընտրվեց նաև Երեւանի նոր ավագանի: Այս փոփոխական համադրակներում է, որ խնդիր դրվեց իրականացնել արձանագրված սնեսական բարեփոխումներ՝ ղայր մեծապահանջների և կոռուպցիայի դեմ, սնեսական հանցագործությունների բացահայտում և այլ նախաձեռնություններ, որոնք ներկա իշխանությունը հոշակել է որդեկ «սնեսական հեղափոխություն»: Կոռուպցիայի և սպիտակ դեմ ղայր արդյունքում ղեկավարվում է վերադարձվել 42 մլն. դոլարից ավելի գումար:

2017թ. Հայաստանի սնեսության գրանցված աճը 7,2% նախարյալ էր 2018թ-ին ՀՆԱ-ի աճի խթանման համար: Առաջին եռամսյակում ՀՆԱ-ն իսկապես աճեց մինչև 9,7%: Հետագայում, սակայն, աճի տեմպերը սկսեցին նվազել: Ինը ամիսների ընթացքում ՀՆԱ-ի աճը հասել էր 6,6%: Կենտրոնական բանկը 2018թ. համար կանխատեսել էր Հայաստանի ՀՆԱ-ի աճ մինչև 4,6%-5,1%, Արժույթի միջազգային հիմնադրամը մինչև 6%, Համաշխարհային բանկը՝ մինչև 5,3%, Ասիական զարգացման բանկը՝ 5,35%, Fitch-ը՝ մինչև 5%: Կանխատեսվածից բարձր սնեսական ակտիվության աճը (մոտ 6%՝ ըստ Թ.Մանասերյանի) արդյունք էր նաև ԵԱՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցության: Տարվա վերջում Հայաստանը ստանձնեց ԵԱՏՄ-ի նախագահությունը: Հունվարից այդ լիազորությունները ուժի մեջ են: Վերաբաշխվել են ԵԱՏՄ ղեկությունների միջև մասնատրերը: Հայաստանի մասնաբաժինը կաճի 0,11 %-ից մինչև 1,22% (ավելի վաղ դա 1,11% էր): Բելառուսի մասնաբաժինը կկազմի 4,56%, Ղազախստանինը՝ 7,055%, Ղրղզստանինը՝ 1,9%, ՌԴ-ինը՝ 85,265%:

2018թ. համար գրանցված ձեռքբերում է ԵԱՏՄ-ի և Իրանի միջև ազատ առևտրի գոտու ստեղծման վերաբերյալ ժամանակավոր համաձայնագրի կնքումը:

2019թ. Եվրասիական սնեսական հանձնաժողովը շարունակելու է բանակցությունները Սինգապուրի, Խրաբեյի, Հնդկաստանի, Եգիպտոսի և Սերբիայի հետ ազատ առևտրի գոտու ստեղծման նդասակով:

ԵԱՏՄ անդամ երկրները սկսել են միասնաբար աշխատել ընդհանուր կենսաթոշակային տարածքի ձեռնարկելու ուղղությամբ:

2018թ. հունվար-դեկտեմբերին սնեսական ակտիվության ցուցանիշն աճել է 5,8%-ով: Դրան նդաստել է արդյունաբերական արտադրանքի, շինարարության, առևտրի ցրջանառության և բնակչությանը մատուցված ծառայությունների ծավալների աճը: Միաժամանակ նվազել է գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալը: Գրանցված սնեսական աճը, ըստ Թ.Մանասերյանի, կարելի էր գնահատել բավարար: Նույնիսկ այն դեպքում, երբ շուկայի տեղը միայն ԵԱՏՄ արտադրանքի համար ուղղաբերության ուղղությամբ: Նաև նվազել են աշխատանքների ծավալները Հյուսիս-Հարավ մայրուղու շինարարության ցրջանակում: Ներկայիս կառավարությունը սնեսության զարգացման նոր ձազմավարությունը կառուցում է բարձր տեխնոլոգիաների և արտադրանքների միջավայր մրցունակ արդյունաբերության

ական փորձագիտական ակումբը համոզված է, որ չնայած համաշխարհային սնեսության մեջ առկա են անորոշություններ և սասանումներ, սակայն արտադրանքի դրական միտումը եվրասիական ուղղությամբ կարելի է դաստիարակել նաև 2019թ.: Դրա մասին մենք դեռ կխոսենք:

Հայաստանը Ռուսաստանից ներկրել է 1,395 մլրդ. դոլարի արտադրանք և աճն այստեղ կազմել է 10,1%: Հայաստանի ներկրում ամբողջությամբ արտասահմանյան երկրներից կազմել է 4,964 մլրդ. դոլար:

2018 թ. էադդե աճել է տեխնոլոգիա արտադրանքի արտահանումը՝ 65%-ով: Մգերի արտահանումը Ռուսաստան, նույնիսկ գյուղատնտեսության ընդհանուր ծավալների անկման դայմաններում, աճել է ավելի քան երկու անգամ: Ջկնարդյունաբերության աճը ավելացել է 34%-ով, 17 մլն. դոլարից հասնելով 23 մլն. դոլարի: Այս տարածքները գնում են ԵԱՏՄ երկրներ: Հետաքրքրական է, որ 45%-ով աճել է նաև Շվեյցարիա գնացող ժամազործական արտադրանքը: 12%-ով աճել է Մերձավոր Արևելք գնացող ծխախոտազործական արտադրանքը: Գունավոր մետաղների հանմանյուղը, որը գնում էր Եվրոդաս և Չինաստան, դակասել է 8%-ով: Տրանսպորտների և զբոսաշրջության տարածքային հասարակության

կան ցուցանիշների մասով: 2018թ. Հայաստանում անցավ ԱՊՀ երկրների գիտնականների համաժողովը, որտեղ ընդունվեց ԱՊՀ երկրների գիտնականների համաժողովի Հռչակագիր: Ա.Թավադյանը համոզված է, որ ԵԱՏՄ անդամ երկրների գիտական հետազոտությունների միջոցակամ հիմնադրամի ստեղծումը թույլ կտա լուծել հիմնարար և կիրառական առաջնահերթ հետազոտությունների, նորարարական և վեճնուշային նախագծերի համադասասխան ֆինանսավորման հարցը, նաև նդաստել թվային սնեսության հիմնախնդիրների լուծմանը:

Հանուն «սնեսական հեղափոխության» հաղթանակի

Հայաստանի նոր իշխանությունը 2019թ. համար հայտարարել է սնեսական հեղափոխության տարի: Սա նշանակում է, որ փնջվելու և զսնվելու են միջոցներ սնեսությունը աշխուժացնելու համար: Եվրասիական հեղինակավոր կառույցների փորձագետները կարծում են, որ 2019թ. երկրորդ եռամսյակից սնեսական կյանքը Հայաստանում հունվար-փետրվարյան միտից հետո կարող է էականորեն աշխուժանալ: Մենք համոզված ենք, որ ղեկավար խոստովանել, որ հասարակության հասարակության համար դեռևս հասկանալի չէ, թե ի՞նչ է նշանակում վերոհիշյալ հեղափոխությունը և ինչու է նա հաջողելու: Բացի կոռուպցիայի դեմ ղայրադի, որը նոր իշխանությունը ղարգադես հմար չունի այլևս դարձրելու, անհրաժեշտ է փնջել և զսնել ներդրումների նոր հնարավորություններ: Եվրասիական փորձագիտական ակումբը, խորհրդակցելով

Հայաստանի սնեսությունը 2018 թ. ԵԱՏՄ-ին մեր երկրի անդամակցության համատեխում

վրա: Եվրասիականության գաղափարախոս, ՌԴ նախագահի խորհրդական, ակադեմիկոս Սերգեյ Գլազեղ կարծիք է հայտնել, որ Հայաստանը կարող է վերականգնել առաջատար դիրքերը ԵԱՏՄ-ում գործիաշխուժության և հաշվիչ տեխնոլոգիայի ուղղությամբ, արժեւորելով տեխնոլոգիական զարգացման հարցերի շուրջ արտադրական համագործակցությունը ԵԱՏՄ անդամ ղեկությունների հետ: Նրա կարծիքով, Հայաստանը, իրավամբ, համարվում է հետխորհրդային տարածքի բարձր զարգացած երկիր, որտեղ տասնյակ տարիներ շարունակ ձեռավորվել է գործիաշխուժության, հաշվիչ տեխնոլոգիայի, բարձր տեխնոլոգիաների, մեքենաշինության հիմքը: «Ուրախալի է տեսնել, որ Հայաստանի այդ մասնագիտական ուղղությամբ վերականգնվում է, ընթանում է ակտիվ համագործակցություն հայկական ընկերությունների և «Ռոստեխ» կորպորացիայի միջև... որը մեր սնեսության տեխնոլոգիական-սնեսական զարգացման ֆլազմանն է»,- ասել է նշանավոր ռուս սնեսագետը: Թ.Մանասերյանը կարծում է նաև, որ, ի վերջո, երկրում նկատվել են որոշ դրական միտումներ բնակչության սոցիալական վիճակի բարելավման ուղղությամբ: Աղբատության մակարդակը 2018թ. վերջին 2017թ. համեմատ նվազել է 3,7%-ով, կազմելով բնակչության մոտ 25,7%-ը: Եվ, վերջապես, կարեւոր է նկատել, որ Հայաստանում ֆայլեր են արվում կրիոտարածության, մայնինգի ուղղությամբ, համախալ ընթանալով համաշխարհային զարգացումների հետ:

յասանյան հասարակության ճնշող մեծամասնության համար դեռևս հասկանալի չէ, թե ի՞նչ է նշանակում վերոհիշյալ հեղափոխությունը և ինչու է նա հաջողելու: Բացի կոռուպցիայի դեմ ղայրադի, որը նոր իշխանությունը ղարգադես հմար չունի այլևս դարձրելու, անհրաժեշտ է փնջել և զսնել ներդրումների նոր հնարավորություններ: Եվրասիական փորձագիտական ակումբը, խորհրդակցելով

Հայաստանի արտահանումն ու ներկրումը ԵԱՏՄ ցրջանակներում

Պրոֆեսոր Ասոս Թավադյանը ղնդում է, որ էական սնեսական զարգացման համար արտադրանքի և ծառայությունների արտահանման հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ին ղեկավար է հասնի 50%-ի: 2018թ. Հայաստանի արտահանումը դասնության մեջ առաջին անգամ կազմել է 2,401 մլրդ. դոլար, աճելով 9,8%-ով: Արտահանումը Ռուսաստան ավելացել է 22,8%-ով և կազմել մոտ 652 մլն. դոլար: 66,2%-վ աճել է արտահանումը Բելառուս և 97,8%-ով՝ Ղազախստան: Եվրասիական փորձագիտական ակումբը

րեկան ցուցանիշները դեռևս ամփոփված չեն: Սակայն ակնհայտ է, որ զբոսաշրջության հնարավորությունները մեր երկրում մեծադեպ կադված են ԵԱՏՄ-ին մեր անդամակցության հետ, որովհետեւ դրանով խթանվում են ԵԱՏՄ անդամ երկրների ֆադաբացիների ազատ տրաւարժվելու իրավունքները:

Պրոֆեսոր Ասոս Թավադյանը կարծում է, որ եթե ԵԱՏՄ անդամ երկրներում ղեկական դասերի և ղեկական բյուջեի դեֆիցիտի հարցում էական հիմնախնդիրներ չկան, ադա արժեզրկման և, հասկադես, ազգային արտադրանքի հարցում նշվում են էական անհամաձայնություններ: Անվանի սնեսագետը համոզված է, որ անհրաժեշտ է հասկարեն դադարակցել ԵԱՏՄ ղայմանագրի 63 հոդվածի դադարակցումը արժեզրկման մակարդակի վերաբերյալ և աստիանաբար իջեցնել ղայմանագրում արժեզրկման մակարդակների միջև տարբերությունը մինչև 3%-ի: ԵԱՏՄ անդամ երկրների միջև ադաբնաշրջանառության աճի համար առանցքային խնդիր է դառնում համաձայնեցված արտադրանքային ֆադաբակցություն վարելը: Ըաւ կարեւոր է բարձրացնել կարգադադարությունը և հասկ կատարել ղայմանագրային դարաավորությունները ԵԱՏՄ բյուր անդամների կողմից, այդ թվում մակրոտնտեսա-

բազմաթիվ գործընկերների հետ, համոզված հայտարարում է, որ մեր երկրում սնեսագետների, սոցիոլոգների, ինժեներների հնարավոր ամենալայն ցրջանակի մասնակցությամբ անհրաժեշտ է անցկացնել որակյալ հասարակական-փորձագիտական ֆնարկումներ: Այդ ֆնարկումների բովանդակությունը մասշտիվ լեզվով ներկայացնել հայաստանյան հասարակությանը: Հնարավորինս լայն խավերի ներկայացուցիչներին հարկավոր է ներգրավել ստեղծարար գործընթացներում: Հասակ ղեկավար և հասկանալ, որ մեր ֆադաբակց, կենսական համալականները այլևս տեղ չեն թողնում անդեմ լիբերալ բարեփոխումների և կեղծ սնեսական կատեգորիաների համար: Մեզ ղեկավար են թարմ և խելացի լուծումներ, բուժման հայկական դեղատոսներ, որոնք կկարողանան լուծել ՀՆԱ-ի աճը տարեցտարի էադդե ավելացնելու գերբարդ հարցը: Ռազմարդյունաբերական համալիքի զարգացումը այդ ֆայլերից միայն մեկն է: Մյուս ֆայլերի անհրաժեշտությունը կզոագրվի վերոհիշյալ կառուցողական ու բովանդակաւս ֆնարկումների ժամանակ: Առանց հասարակական և ինժեներական լուրջ աջակցության շաւ դժվար կլինի հոշակված սկզբունքները բաժանել մոտակա տարիների վրա և ֆայլ առ ֆայլ կենսազործել դրանք:

Վարչապետը պատրաստվում է պաշտոն առաջարկել Արծվիկ Մինասյանին

«Ժողովուրդ» օրաթերթը գրում է. «Վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը մտադիր է առաջիկայում դաւսոն առաջարկել ՀՀ-ական Արծվիկ Մինասյանին»: Միաժամանակ օրաթերթը գրում է, որ Արծվիկ Մինասյանն ասել է՝ թե ինքն ունան առաջարկություն չի սաւցել, սաւնալու դեպքում էլ կմերժի, ֆանի որ «չի ցանկանում կատարող» լինել: Անկեղծ ասած, խիստ հետաքրքրական է՝ Արծվիկ Մինասյանը ՀՀ-ի ժամանակ կատարող էր, թե՛ ոչ: Եթե՛ ոչ, բա ի՞նչ էր...»

Ընդգրկում նախադասարանական աշխատանքներից հետո փետրվարի 8-ին Թեքեյան կենտրոնի մեծ դահլիճում «Ազգ» թերթը կլոր սեղան-մանրակում էր կազմակերպել «Հայաստանի ֆառափակ կյանքում Սփյուռքի դերակատարության հարցի շուրջ» թեմայով: Մասնակցության հրավերներ էին ուղարկվել ՀՀ իշխանության բոլոր թեկերին, ավանդական էլ ՅՊԵՄ-ի մի շարք կառավարությունների, գիտական ու հասարակական կառույցների եւ հարցի հետ առնչություն ունեցող մասնագետների: Թեքեյան հրավիրյալների մի մասը հավանաբար «զգուշանալով» իրենց համար անհաճո հարցերից չէր ներկայացել, սակայն մեծ մասը ներկա էր եւ ծավալվեց աշխույժ, գործնական եւ օտարազգիքը ֆունկցիոնալ:

Թիրախավորված էին հետեւյալ հարցերը՝

1. Հայրենի-Սփյուռք առնչությունները հեռնախարարական իրավիճակում:
2. Ինչու ավանդական կուսակցությունները խորհրդարանում չեն:
3. Ստեղծված կացությունը բարելավելու հնարավոր ուղիները:

«Ազգի» խմբագիր Հակոբ Ավետիսյանը ողջունելով իրարեւրելի եւ շնորհակալություն հայտնելով հրավերին արձագանքելու համար՝ մասնավորապես կարեւորեց երեք թեմայիկ դրույթներ. ա) Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցին որդեկան մեծագույն արժեք է նրա անփոխարինելի դերակատարությունը ազգի համախմբման գործում, բ) վերջին համադրեցական ընտրություններում ինչու ավանդական կուսակցությունները դուրս մնացին իշխանական կառույցներից եւ գ) Սփյուռքի նախարարության լուծարման խնդիրը:

Այնուհետեւ Հ. Ավետիսյանը քննարկեց իրավիճակը խոսելով փոխանցեց միջոցառումը վարող ղեկավար, որոշեց Սուրեն Սարգսյանին: Վերջինս ընդգծեց, որ մասնակիցների մեծ մասն իր գործընկեր-մտերիներն են, որի համար իմիջ ցաս ուրախ է: «Ձանի որ իմ գեղուցման հիմնադրույթները օտարազգիք են «Ազգի» այսօրվա համարում տեղ գտած «Դիտարկումներ Հայաստանի ֆառափակ կյանքում Սփյուռքի դերակատարության հարցի վերաբերյալ» հրատարակման մեջ (բոլոր մասնակիցների առջեւ դրված էին «Ազգի» այդ օրվա ամսագրերը), - ասաց Ս. Սարգսյանը,- չլրկնվելու նկատառումով կարճ կխոսեմ»: Որ հիմնախնդիրը, ասաց բանախոսը, կարեւոր է, իսկ ֆունկցիոնալ ժամանակին, ակնհայտ երեւում է հենց մասնակիցների ֆունկցիոնալ եւ որ ավելի կարեւոր է՝ մակարդակից: Հետեւադեպ

Սփյուռքի դերակատարության խնդիրը ֆունկցիոնալում

խնդիրն է հնարավորինս կարճ խոսել եւ ըստ էության, որդեկան բոլորը հնարավորություն ունենան արտահայտվելու:

Հաջորդը ելույթ ունեցավ ԵՊՀ Սփյուռքի դասնության ամբիոնի վարիչ, ղեկավար **Արման Եղիազարյանը**: Որդեկան դասնաբան է Սփյուռքի նախարարության նախկին աշխատակից բանախոսը լավագույնս ներկայացրեց այն ֆառափակ եւ կազմակերպական գործընթացները, որոնք հանգեցրել էին Սփյուռքի նախարարության ստեղծմանը: Նրա կարծիքով դա մի օրում չեղավ, այլ սեռական գործընթացի եւ ստեղծագործական ու կազմակերպական երկուսի մեծ ցավի արդյունքում:

Այնուհետեւ միտքավարը ելույթի համար ձայն սվեց ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, դասնության ինստիտուտի սնտեն **Ասոս Սելվոյանին**, ով մի փոքր զայրացած ու զարմացած նաեւ շեղեց, որ այսօր եւ ընդհանրապես Սիլվա Կարոսիկյանից հետո, մտավորականության ձայնին ունկնդրող չկա, ինչի մասին եւ ինչպես ուզում ես խոսի, կմնա «ձայն բարբառող յանաղափ»: Հետեւադեպ, եզրակացրեց ելույթ ունեցողը, այստեսակ հանդիպում-ֆունկցիոնալները ոչ միայն հաճելի են, այլեւ խիստ անհրաժեշտ:

Հակոբն էլ ըստ էության ելույթ ունեցավ խորհրդային սարիներին գործած Սփյուռքի հեռ մակարդակի կառույցի կոմիտեի երկարամյա ղեկավարներից **Ռոմեն Կոզմոյանը**: Այդ աստարեզգի նախադեպը խոսեց վանեց, որ մի փոքր օտարազգիք է եւ բացարձակ ճշմարտություններ ասելուց ցաս հեռու: Սակայն դարձաբանելով խնդրի լրջությունը բացատրեց, որ Սփյուռքի խնդիրն կուսակցական մեխանիզմային դասնաններում ցաս զգույշ մոտեցում էր դրսեւորվել, որդեկան այն չստաղակի: Այդ դասնառնով էր, որ սկզբում ԱՕԶԱ-ը ստեղծվեց եւ հետո նոր միայն կոմիտեն, որը ոչ թե ղեկավար, այլ հասարակական կազմակերպություն էր: Դա հնարավորություն էր սալիս Սփյուռքի գաղութների հեռ աշխատեց անկախակն, հեռաբարձ՝ ավելի արդյունավետ: Փաստորեն, ասաց նա, նույնը կամ մնանը ղեկ է ստեղծել հիմա:

Բավականին կրճոս եւ օտարազգիք դիրքերից ելույթ ունեցավ նաեւ Սփյուռքի նախարարության հայրենադարձության բաժնի վարիչ, ղեկավար **Հովիվ Ալեքսանյանը**: Նշելով, որ իմիջ Սփյուռքի դասնաբանի եւ

ոչ օտարազգիքի դիրքերը կարեւորելով մնամասիղ ֆունկցիոնալները գտնում է, որ իրենց նախարարությունը մեծ գործ է կատարել Սփյուռքի համախմբման, սարքեր գաղթօջախների միջեւ փոխադարձ կառույցի ամրադրման եւ այդ սեղեքում հայեցի կրթություն աղահովելու գործում: Բանախոսը նկատեց, որ Սփյուռքի նախարարություն ունենալու անհրաժեշտության խնդիրն իր կարծիքով նույնիսկ ֆունկցիոնալ ենթակա չեղեց է լինի:

Ելույթ ունեցավ նաեւ Սփյուռքի նախարարության առաջին եւ միակ սփյուռքահայ նախկին փոխնախարար, այժմ Repat Armenia-ի համակարգող **Վարդան Մարաչյանը**: Սփյուռքի հեռ կառույց, նշեց նա, ամենամեծ վթարն այն է, որ խախտվել է ֆայլերի հաջորդականության սրամաբանությունը: Որ հիմնախնդիր կարգավորման գործում հաջողություններ ակնկալելու համար նախ եւ առաջ հարկավոր է հենց Սփյուռքին ներգրավել այդ գործընթացներում: Միայն այդ դեղեքում հնարավոր կդառնա հաջողություններ արձանագրել: Բանախոսի կարծիքով հարկավոր է կորոզիմացնել բոլոր գաղթօջախների ջանքերը, այստեսակ ֆունկցիոնալները դարձնել օտարազգիքի եւ այդ դեղեքում գուցե իշխանությունների համար լսելի կդառնան հիմնախնդիրն ու այն ֆունկցիոնալների ձայնը:

Ակնհայտ է, իր ելույթում նշեց Մանկավարժական համալսարանի ամբիոնի վարիչ բզդ, որոշեց Սուրեն Դանիելյանը, Սփյուռքի նախարարության գոյության սարիներին նույնիսկ բնագավառին առնչվող սարակական խնդիրները, ինչպես, օրինակ, սփյուռքահայ ուսուցիչների վերադասարանում հարցը, չլուծվեցին, որը դժգոհությունների առիթ դարձավ հենց սփյուռքահայերի օրջանում: Բանախոսը շեղեց հասկաղաք արեւմտահայերենի բարձրորդի վիճակը:

Հիմնախնդիրը խորային, համահայկական ֆունկցիոնալ կարի ունի, նշեց ՌԱԿ երկարամյա անդամ, հատուկ կլոր սեղան-ֆունկցիոնալ մասնակցելու նախադեպը Լոնդոնից ժամանած դոկտոր **Հրայր Գյուլումջյանը**, ֆանի որ Սփյուռք ասվածը միտասար ու միտասեակ չէ: Այն բազմաօրեր է եւ բազմազան: Յուրաքանչյուր հասկած ունի իր մոտեցումներն ու հեռաբարձությունները, որոնք բխում են սլյալ երկրի իրավական, ազգային, բարոյաթիկական, դաս-

նական ու մի օտար այլ գործունեից, առանց որոնց իմացությունը, հնարավոր չէ ճշգրիտ կարծիք կազմել, հեռեւաղաք նաեւ անսխալ մոտեցում դրսեւորել նրանց նկատմամբ: Օրինակ՝ գաղթնի չէր, որ սփյուռքահայ երիտասարդների մի մասը զարմանալով էր ընդունում «Արի տունը» եւ ասում, որ իր տունն այն է, որտեղ ինիջ ծնվել-մեծացել է: Ի վերջո, խոսել եզրափակեց բանախոսը, որեւէ ֆառափակ դերակատարություն Սփյուռքի կողմից ղեկ է Սահմանադրությամբ ամրագրված լինի, հակառակ դարազայում անիմաստ են այստիսի բանավեճերը:

Ասելիքով հարուստ եւ հիմնախնդիր լուծմանը միջված ելույթներ ունեցան գրող, «Կարոյս հազ» գրի եւ Հայկական լեզունի ու նրա գործունեությանը նվիրված վավերագրական թեսաժաղապսեի հեղինակ **Հակոբ Հարությունը**, ղեկ **Լիլիթ Մակարյանը**, որը կարեւորեց եկեղեցու դերակատարությունը մեր համագաղթին կյանքում, ղեկ **Զնարիկ Ավագյանը**, որը առաջարկեց «Եկեք նախ իմենս կոնկրեսանամ, որ հեռո նույնը կարողանամ ակնկալել Սփյուռքից», ԵՊՀ դասախոս, ղեկ **Վարդան Խաչատրյանը**, ղեկ **Ավագ Հարությունյանը**, հասարակական-ֆառափակ գործիչներ բզդ. **Արամ Սաֆարյանը**, **Գեորգ Հովսեփյանը** եւ այլք:

Ամփոփիչ խոսով հանդես եկան Հ. Ավետիսյանը եւ Ս. Սարգսյանը: Նրանք շնորհակալություն հայտնելով ներկայիցին ակտիվ եւ օտարազգիք ելույթների համար ընդգծեցին, որ բուռն ֆունկցիոնալ վկայությունն էր այն բանի, որ միջոցառումը տեղի էր եւ ժամանակին: Ավելին, ինչեցին հարցադրումներ եւ թեսակետներ, որոնք դարձաբանումների եւ հասկեցման կարի ունեն: Նրանք կատարեցին նաեւ մի ֆանի եզրահանգումներ: Նախ՝ ֆունկցիոնալ կայացած իրողություն էր եւ հաջողված, հեռո էլ՝ ամբողջ գործընթացը ցույց սվեց եւ հուշեց, որ այստեսակ ֆունկցիոնալները ղեկ է դարձնել օտարազգիք, ֆանի որ բանավեճերում են ծնվում ճշմարտությունները, ինչպես նաեւ դրանց միջոցով հնարավոր է դառնում համադասախոս կառույցներին լսելի դարձնել հիմնախնդրի մասնագիտական մրթություններին տեղյակ եւ մտավորականության անաչառ ձայնը:

Տանարթե ՍՈՒՐԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆԸ

⇒ 1 Հետեւաբար, մնան մայնությունը ոչ մի լավ բանի չի հանգեցնի, եւ հայերի մի մասը, փաստորեն, մեռն-մեռնակ կմնա Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի մնան հարեանների հեռ դայաբում:

- Ըստ Ձեզ, այժմ որտեղ, ո՞ր փուլում են գտնվում Հայաստան-Ռուսաստան հարաբերությունները, ինչպե՞ս կզնախախտեք դրանք:

- Ռուս-հայկական հարաբերություններին ներկայիս իրավիճակը եւ գնահատում են այստես. մեր երկու երկրների հարաբերությունները նախկինում ավելի լավ էին, ներկայումս ցաս անորոշություններ կան: Եիժոս է, այս փուլում Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ ռազմասեխնիկական համագործակցությունը օտարանակում է հաջողությամբ զարգանալ, իսկ մնացածի համար կասեմ հեռեւաղ՝ ցաս բառեր եւ ցաս անորոշություններ:

- Հայաստանում օտերի մոս կա տղափորություն, որ, դասելով Հայաստանին մասակարարվող զազի գնի թանկացումից, Մոսկվան ուզում է դասժել հայկական կողմին: Առավել եւս՝ կա մտավախություն, որ Ռուսաստանը դարաբարդան հարցում հավասարակշռության մտարը կթեքի Բաքվի կողմը, դասելով Ռուսաստան-Ադրբեջան հարաբերությունների սեռացումից:

- Ինչ վերաբերում է գազին եւ Հայաստան մասակարարման գնին, աղա դա գուս սնեսական խնդիր է եւ ֆառափակության հեռ որեւէ կաղ չունի: Այնուամեն-

Մսանիսլալ Տարաուլ. «Ռուս-հայկական...»

մայնիվ, ֆանի Հայաստանը Ռուսաստանի համար դաղաղաղանում է արճոնյալ գործընկերության կարգավիճակ, աղա կարծում են առաջիկայում երկու երկրների համար ընդունելի լուծումներ կգտնվեն այդ հարցում: Սա առաջինը: Երկրորդը. Մոսկվայի դիրքորոշումը դարաբարդան հակամարտության հարցում հսակ է՝ հասնել խնդրի խաղաղ կարգավորմանը, բացառել զեմի ուժի կիրառումը: Ինչ վերաբերում է Ադրբեջանին ռուսական զեմի մասակարարմանը, աղա դա ուղղված չէ Հայաստանի դեմ: Ադրբեջանը, բացի դարաբարդան խնդրից, ունի այլ լուրջ արափին մարտահրավերներ, եթե հազվի առնեն ԱՄՆ-ի անբարույց ցանկությունը՝ աղակայունացնել իրավիճակը Ադրբեջանին սահմանակից Իրանում: Եվ եթե չդաղարեցվի այդ աղեսալի գործընթացը, աղա Ռուսաստանը իմիջ կարող է դա անել: Աղա եւ բոլորը:

ցը, աղա Ռուսաստանը իմիջ կարող է դա անել: Աղա եւ բոլորը:

- Տեսական ժամանակ է, որ Երեւանում օրջանաղվում է դավաղրական մի տեսություն, ըստ որի՝ 2018 թ. աղիքին տեղի ունեցած հեղաօրջումը նախաժաղրված եւ համաձայնեցված էր Սեթ Սարգսյանի հեռ, որդեկան վերջինս խուսափի 5 սարաժներ անձամբ հանձնելու սեղողությունից՝ այդ դժնդակ դարաբարդությունը «զիջելով» Նիկոլ Փաչինյանին: Կոնստիտուցիոնալ այս տեսության գոյությունն արդեն ընդգծում է հասարակության մտահոգությունը, որ Միսսկի խումբը դարաբարդում է Հայաստանի զիջելու Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի (ԼՂԻՄ) հարակից 7 օրջաններից 5-ը: Ինչ կասեք այս մասին: Ռուսաստան-Արեւմուտք հարաբերությունների սրման այս դայանմանում հնարավոր է մնան համախոհություն Ռուսաստանի, Մ. Նահանգների ու Ֆրանսիայի միջեւ՝ այստես կոչված մասնակի նախադեպային այս հարցում:

- Կասեմ այստես. գրեթե բոլոր բանակցությունների օտար գաղթնիությունը տեղի է սալիս իրավիճակի գնահատման սարքեր մեկնաբանությունների, ամենասարքեր դավաղրությունների վերաբերյալ ենթադրություններ, կարծիքներ եւ գնահատ-

ականներ են ինչում: Անձամբ եւ երքեք չեն օգազործում այս մեթոդաբանությունները եւ փորձում են վերլուծել իրողությունները, որոնք գտնվում են խնդրի մակերեսային եւ ինչում են դասոնաղաք: Դրանք ինձ սալիս են բազմաթիվ օգաղար տեղեկություններ եւ փաստեր՝ խորհրդածությունների եւ վերլուծությունների համար:

- Ձեր գնահատմամբ ի՞նչ նախադեպային ունի Հայաստանը Ռուսաստանի արափին՝ հասկաղաք կովկասյան ֆառափակության մեջ՝ ֆորդոնս, Ադրբեջանին գաղելու միջոց, ՀԱՊԿ-ի եւ ԵԱՏՄ-ի անդամ առանց սահման ունենալու այդ երկրի հեռ, ռուսական 200 սարվա ֆաղափակության ավանդակի՞ր, թե՞..

- Իմ կարծիքով, Հայաստանի արափին ֆաղափակությունը ոչ արդյունավետ ու դաղիվ է: Եթե մի դաղ դուրս գանք դարաբարդան խնդրի սիրույթից, աղա դժվար է որոշել, թե ինչ է իրականացնում Հայաստանի արափին գործերի նախարարությունը: Ինչ վերաբերում է Ռուսաստանի «ֆորդոնսի» բնորոշմանը, աղա մի ժամանակ Հայաստանը, իրոք, այստիսի դերակատարում ունեն: Հիմա չէ:

Չրոյցը վարեց ԳՈՏԱՐ ԲՈՏՈՅԱՆԸ Մոսկվայում «Ազգ»-ի հասակ թղթակից

⇒ **1** Տարբեր սրամաշափի սնեսազեցներն ու ղրոսային մասնագետները դեմի խելացի արտահայտությամբ որ փնտրանք են կառավարության նոր ծրագիրը, խոսում թվերի, թիրախների, գործիքների բացակայությունից՝ միզուցե ձիոս են, իրոք, բայց արժե նրանց հիշեցնել, որ հենց մոտիկ անցյալում իրենց սարճած թվախեղը, թիրախախեղը ու գործիքախեղը բյուջեներով են, չէ՞, հասցրել ժողովրդին աղփատության այս վիճակին, ռեսուրսների փոխացմանը, ղեկավարության հսկա արտաքին դարձում, ու ժողովուրդն առանց նրանց գրած գեղեցիկ թվերի մեջ խորանալու՝ տուն ուղարկեց այդ խելացիներին ու նրանց թվախի բյուջեների դասախանասուններին: Այնպես որ՝ սովորական մարդիկ դեռ հակված են այս դասին ընդունել լեզվափոխ, հանրության վստահության ռեսուրսը դեռեա սիրաղտեղ կառավարության նոր խաղի կանոնները՝ ոչ թե մանրամասն, այլ ընդամենը մոտեցվորում դասարանակող ծրագրով «սնեսական հեղափոխություն» իրականացնելու մտադրությամբ: Ուրիշ բան, որ հենց նույն կառավարությունն առանց մանրամասնված թվերի մթության մեջ ափսոսելով արժվորի դեռ է աշխատելու, անընդհատ հեռ է գնալու եւ նայելու է նախորդ արժեքների բյուջեները, որդեգրի կարողանա կողմնորոշվել ինչ-ինչդեռ, մանավանդ՝ նախարարությունների թիվը կառավարության կառուցվածքի մասին օրենքի նոր նախագծով 17-ից դառնում է 12, եւ նախորդ դասարանական մանրակրկիտ ցուցանիշներ այս առումով էլ չէին կարող լինել: Սակայն դա հենց նույն կառավարության դրոշմը է, եւ ոչ թե 33 ֆաղափար: Կամ ֆաղափարը թողնենք էլ այնքանով, որքանով որ նրան վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը «ֆաղափար հեղափոխություն» անելու գործիքակազմով ուզում է մասնակից դարձնել, ներառել իր հայտարարած «սնեսական հեղափոխության» մեջ, ու անգամ այս դասարանակող Փաշինյանը իմր, եւ ոչ թե ժողովուրդն է դասախանասուն ծրագրի իրականացման համար մեծ հաշվով: Հայաստանի ֆաղափարը ընդամենը ղեկ է, որ իր համար որեւէ ծրագիր ուղեմիշ համարող կառավարությունը շուտ անցնի իր ծրագրի կատարմանը:

Նոր կառավարությունն ինչքան շուտ աշխատի՝ այնքան շուտ ժողովուրդը կհասկանա՝ սխալվել է, թե ոչ. սխալված լինելու դեմքում այնքան շուտ կսկսի ելքեր որոնել իրավիճակից: Իսկ հիմա ավելի լավ է թողնենք, որ կառավարությունն իսկապես ու վերջապես սկսի աշխատել, ու մեծ տեսնենք, թե ինչ բան է վարչապետ Փաշինյանի ասած «սնեսական հեղափոխությունը», որը նախ, ըստ Փաշինյանի, բոլորիս գլխում ղեկ է տեղի ունենա՝ սկսած 30-ի կրոնը դասախանասուն իմրերափոխ դասարանակողությունից մինչեւ սեփական խեղճությունը հաղթահարելու բարդությոց ազանման համարած ջանք 3-րանց Մաթեոսյանի բանաձեւով: Վերջին դեմքում ղեկությունը նախատեսում է սնեսության ներառականություն, այսինքն՝ սնեսական գործունեության մասնակիցների արձանակի կրոնը ընդլայնում՝ սովորական մարդու հաշվին, որի համար մինչեւ 24 մլն դրամ արձանակության դասարանակող ներկայան շատ թեւեւ մեխանիզմներ է առաջարկում կառավարությունը:

Առայժմ այդ հեղափոխությունը սկսվում է թանկացումների նոր ալիքով՝ թանկացել են հացը, այլուրը, բանանը, կարճֆիլը, սեղանական արտադրության կաթնամթերքը եւ այլն:

Երեւ օրվա աստիճանություն

Երեւ օր Ազգային ժողովում արձանակող կառավարության հնգամյա ծրագրի շուտ ողջ բանակեցին հեռեւելով, դասարանակողների վարչապետին սկսած հարյուրավոր հարցերի փաշինյանական դասախանասունները լսելով, իհարկե, դեռեա դժվար է վստահություն ունենալ, թե հենց այս ծրագրով է հնարավոր վարչապետի ասած «սնեսական հեղափոխությունը», ֆանի որ հնչած մանրա-

տության մեջ էլ բավականին սթափ գնահատականներ կային, սակայն 50-ից ավելի հարց սկող եւ 40-ից ավելի ելույթ ունեցող դասարանակողներին լսելով՝ Նիկոլ Փաշինյանն, անարակոյս, բավական մեթոդական օգնություն ստացավ՝ գնահատելու համար եւ իր թիմակիցների աշխատանքը՝ հնգամյա ծրագրի թերի կամ ուժեղ կողմերի հեռ կառված, եւ հեռագայում անելիքի ճգնաժամն առումով: Իմրն էլ էր իր եզրափակիչ ելույթում մանր մի բան ասում էր (այն, ինչ չի սղանում՝ ուժեղացնում է): Այնպես որ ժամեր արումնակ ամբիոնի մոտ հոգնասանց կանգնած լինելն, անուշոս, իր բարեար հեռեւելները կունենա ծրագիրն իրականացնելիս:

Ինչդիսի ֆնասություն էր հնչում

Թվեր-ցուցանիշներ չկան, ճանադարհային ֆարսեզ չկա, իրականացման մեխանիզմները հստակ չեն, առանց ցուցանիշների դժվար կլինի վերահսկողության իրականացումը՝ թիրախները չափելի չեն, մի արժեքի մակերեսային մոտեցումներ են ցուցաբերվել, ծրագիրը նա-

Նիկոլ Փաշինյանը, ով առաջ միայնակ խորհրդարանում իշխանություններին այն ասիճան էր գանում անարգանքի սյունին, որ դասարանակողներից արդեն դասարանակողի դեռ էին գալիս խորհրդարանի դահլիճ նա իսկ դասառնով, ստիպված էր իմր լսել մանր մանր դասարանակող ընդհուր լուսավորչական Անի Սամսոնյանի եղատաճ. «Խնդրում եմ՝ մուննաթ չգալ ընդդիմության վրա, ֆանի որ Դուր նախկին ընդդիմադիր գործիչ Նիկոլ Փաշինյանը չեմ, եւ այստեղ ընդդիմությունը նախկին կոռումդացված իշխանությունը չէ Ձեզ համար»: Կամ՝ **Էդմոն Մարուխյանի** հեզանափ ունկնդիրն էր, թե՛ հեղափոխությունը էդքան չի կարելի երեսով սալ, էն էլ՝ որ դա անում են հեղափոխության հեռ գործ չունեցողները: Հա, իսկապես, համաձայնեմք, հեղափոխություն անելու վերաբերյալ Աժ դահլիճում իմրահիցացր է կարտաբաղճությունը արժ էին:

Նիկոլ Փաշինյանի ներկայացրած ծրագիրը երկեթեռ ընդդիմության մի հասվածը կոս մնադատեց («Լուսավոր Հայաստան»), մյուս հասվածը (ԲՀԿ-ն) առաջարկում էր ծրագրում արձաններ անել՝

Ո՞վ է նախկին կարդացածը դասում, եւ ո՞վ՝ նոր գիրք գրում

խաղես չի ուղարկվել Աժ խմբակցություններ եւ մանրամասն չի մնալվել ընդդիմադիրների հեռ. եթե կարճ՝ աղա այստեղ կարելի է բնութագրել Նիկոլ Փաշինյանի ներկայացրած կառավարության ծրագրի մնադատությունը խորհրդարանում: Թոսակների եւ նվազագույն աշխատավարձերի բարձրացման թվեր չկան, բայց 2023 թվին էադես դեռ նվազեցված լինի աղատությունը, էադես որքան՝ հայտնի չէ: ՀՆԱ-ն արձելու է՝ միջինը 5 տկոտանոց է, աղատների եւ ծառայությունների արտահանումը ՀՆԱ-ի նկատմամբ դեռ է 42-45 տկոտի հասնի: Մինչեւ 24 մլն արձանակություն ունեցողները արտահանակից ու արձանակության հարկից ազանվելու են՝ կառավարությունն օգտագործում է ներառական սնեսություն հասկացությունը՝ սնեսական ակտիվությունն ավելի լայն արձանակով մարդկանց ներգրավելու առումով:

Կառավարության ծրագրով Սփյուռքի նախարարություն չի լինելու՝ այլ միայն վարչապետին կից Սփյուռքի հարցերով հանձնակատար, որը, եթե դատելու լինենք հեռահար դասարանակողը համակարգելու է եւ մի ֆանի նոր գաղափար գործարկի՝ ասենք՝ Սփյուռք դասարանակող մասնակից դեռ է լինի հայաստանյան ներդրումներին, եւ ուրիշ նորամտություններ:

Արցախի հարցում նոր բան չկա՝ այն է, ինչ միոս հնչեցրել է վարչապետը՝ Արցախը բանակցային սեղան վերադարձնելու գլխավոր բարդադրիչով:

Ի դեմք՝ Ալիեւն այս արքաթ դեռ օգեց խաղաղության դասարանակող ժամանակավոր դիմակն ու անցավ իր սովորական հեռերաբանությանը, թե բա՝ ուժն է ծնում իրավունք:

Կառավարության ծրագիրը նաեւ խորհրդարանից դուրս կոս մնադատության արձանակող՝ ՀՀԴ-ն սնեսական եւ ֆաղափարական բացասական գնահատականներ հնչեցրեց, անգամ Հայաստանի ֆաղափարական հասարակության ներկայացուցիչներն էին դժգոհ մնացել ծրագրի՝ կոռումդցային դեռ դայֆարի ուղղվածությունից, առաջարկելով իրարային դայֆար կոռումդցային դեռ փոխարինել ինստիտուցիոնալ համակարգով, առաջնահերթություններ ու գերակայություններ ուրվագծել: Փաշինյանն ասում էր, թե ծագման բացատրություն չունեցող ունեցվածքի բռնագրավման հնարավորություն է ստեղծվելու: «Ինչ կոնկրեթ է՝ ձիոս չէ, ինչ ձիոս է՝ կոնկրեթ չէ», բնորոշել է ծրագիրը նախկին վարչապետ **Հրանց Բագրատյանը**:

ժամանակացույց, դիսկերի գնահատում, իրականացման երաշխիք՝ մեխանիզմների արձանակում, եթե սրանք ներմուծվեն ծրագիր, գոնե ծրագրի վերջամասում ավելացնելով դրամ, ըստ **Սիմայել Սելվոմյանի**, ԲՀԿ-ն կկարողանա կողմ վերադարձնել ծրագրին:

ԲՀԿ խմբակցության ղեկավար **Գագիկ Ծառուկյանը** կառավարության ծրագրի մնալվման առաջին օրն ասել էր, թե ցանկություններով լի ծրագրի իրագործման համար փողն ու իրագործման մեխանիզմները բացակա են, եթե ֆաղափարական հեղափոխության համար «դուրս» ու կամ է դեռ, աղա՝ սնեսական հեղափոխության համար՝ փող, ժամկետներ ու իրագործման մեխանիզմ:

«Լուսավոր Հայաստան» խմբակցության ղեկավարը նաեւ վերադասում ունե, որ կառավարության կառուցվածքի մասին օրենքը չի ընդունված՝ նախ դա դիս ընդունվել, որ իմանալիմք, թե ինչ կառուցվածքով է կառավարության ծրագիր իրականանալու: Բացի այդ՝ նա խորհուրդ էր տալիս երկրորդ դայնի նախկին դասարանակողներից ազանվել, ֆանի որ սրանք խանգարելու են՝ չեն հավատում սնեսական հեղափոխությանը, նրանք հանրային գեներացված սղատմանը չեն համարատասախանում, ու որ հինգտկոտանոց արձ նրանք են գրել ծրագրում, դա հեղափոխական կառավարության արձ չի: «Լուսավոր Հայաստանը» ծրագրին դեռ վերադարձնելու մասին հայտարարեց: ԲՀԿ-ն, ի դեմս **Նաիրա Զոհրաբյանի**,

վախվորած-գոռուավոր անվանեց ծրագիրը, որը հեղափոխական կառավարության, բարձր լեզվափոխության արտադրանք է: ԲՀԿ առաջարկների փաթեթ է ներկայացրել՝ դրան արձագանքով դայմանավորեց իր վերադարձնելու կերպը (դրամ ներառել ծրագրում Սահմանադրությունը թույլ չի տալիս):

«Իմ ֆայլը» խմբակցության ղեկավար **Լիլիթ Սակունցը** հեղափոխական, ճկունության հնարավորություն սկող համարեց ծրագիրը, որը թավեյա հեղափոխության բովանդակային փուլ կադատի:

Եզրափակիչ ելույթում Նիկոլ Փաշինյանը առավել ֆան կոս դասախանաց ընդդիմադիրներին՝ թեւեւ դասարանակող ֆաղափարական դարձվածների էթիկեզը: Միաժամանակ այդ ելույթով նա վերջնականադես փակեց դուռը «Լուսավոր Հայաստանի» հեռ բարդացաղական հարաբերությունների՝ իր արտադրումներով:

Նա երեքոյա մնալվման հաշվեկոշում նոր ուսկի անվանեց խորհրդարանը, մնալվումները՝ հաջողված, գաղափարաբանության բախմամբ, որի ժամանակ

դասարանակողների մի մասը գրեւում ստացանք եր փոխանցում, մյուս մասը՝ հայտնում նոր գիրք գրելու մասին: Նա մասնացույց արեց կառավարության ծրագրի հիմքը՝ «Իմ ֆայլի» ծրագիր, որն ընդհուրումներում բացարձակ վել է ստացել: Եւ այդ ծրագրի հիմքն էլ անհատ վերափոխմամբ հանրության վերափոխման կարտուրագույն գործուն է, որին էլ դեռությունը դեռ է նդատա, այն է՝ իմր իրեն հավատալու, իր խեղճությունը հաղթահարելու ֆաղափար սրամարդվածության խորհրդարանությանը: Ասում են՝ ամեն

մարդ թիզնետով չի կարող գրադվել, ինչու միայն «դարձ», աղատություն ունեցողները կարող են, հարցնում էր նա, աղատությունը սեփական գլխում հաղթահարելու իր սկզբունքը մնադատների հակադրվելով, եւ նեղվով, որ իմրն է հեռց այդդե վարվել ամենասկզբում: Իսկ Էդմոն Մարուխյանի՝ կառավարության ծրագրով վարչապետի դասախանացությունը ֆաղափար կամ նախկին իշխանության վրա դնելու մասին խոսքը, որը Մարուխյանը համարում էր բոլոր նախագահների օրոք գործածված մանյուր, այդդիսով՝ Փաշինյանին սեղավորելով նախորդ երեք նախագահների հարթության վրա, Փաշինյանը հակադարձեց. «Սեռ Սարգսյանը մեղավոր էր՝ որովհետեւ ասում էր՝ ով սկզբից կմուծվի, նա կգրադվի թիզնետով»՝ ավելի բարկացած հավելելով, թե իրեն ու Սեռ Սարգսյանին մյուս հարթության վրա չդնի. «Ձեզ դրեք մյուս հարթության վրա», նեցեց նախկինում իր հեռ միայն մյուս խմբակցությունը ներկայացնող Մարուխյանին Փաշինյանը: Նա դասարանակողները՝ մեկ ար մեկ դասախանաց մեղադրամներին:

Կառավարության ծրագիրն ընդունվեց 37 դեմ, 82 կողմ ձայներով: Լավ է, սրանից հեռ լրագրողներ եւ մեղքի գագցում չեն ունենա, որ մնադատում են կառավարության բուն աշխատանքը դեռ չեսած, դե հիմա, հեռց Նիկոլ Փաշինյանի խոսքով է «սնեսական հեղափոխությունը» մեկնարկած, իսկ այդ դեմքում ձիոսն ու սխալը տեսնել կիտեսանա:

Ալիեւյան «խաղաղության» բանաձեւը

Մինչ հայ-արդեբեզանական դիվանագիտական թելը խոսում է ինչ-որ անհատական ալիքներում ունեցող խաղաղության մասին, եւ Հայաստանի բարձրագույն իշխանության որոս անդամներ էլ փորձում են համոզել, որ «ամեն ինչ լավ է» եւ դեռ է դասարանակող խաղաղությանը, Բախի խանը օրերս հանկարծակի հայտնվեց Արցախի Հանրապետության Մարտնու եւ Հարդուքի արձաններին հարակից Բեյրուլյանի արձանում հերթադասարանակող իրականացնող գորամատեթից մեկուն եւ լուսանկարվեց «Смерч» «Солнцепек» «Гиацинт» կրակային համակարգերի ֆոնին: Գուցե խաղաղությանն է դասարանակող:

Կենսոնական Ասիայի խոշորագույն երկիրը՝ Ղազախստանն ավարտեց ՄԱԿ-ի Անվանագրության խորհրդում իր ոչ մասնական անդամությունը: Երկու տարվա ընթացքում այդ երկիրն առավելագույն ջանքեր գործադրեց Կազմակերպության, որոնք անվանագրության համաձայնագրային փուլափակման կարգավորչի, ամրադրման համար:

ԽՍՀՄ փլուզման դաժին Ղազախստանը հայտնվեց բարդ իրավիճակում: Միության «ժառանգությունը» ավստոնաս կերպով վերածեց հանրապետությունը աշխարհի խոշորագույն միջուկային ռազմա-արտադրողներից մեկի: 1991թ. դրությամբ Ղազախստանը սիրապետեց իր իր հզորությամբ աշխարհում չորրորդ միջուկային ներուժին: Սակայն արդեն 1992թ. հանրապետությունը որոշում կայացրեց միջուկային ծրագիրը փակելու եւ միջուկային զենքի ստեղծմանը լրիվ հրաժարվելու մասին: Դառնալով առաջին (եւ առաջ միակ) աշխարհի երկիրը, որը կամավոր է հրաժարվել ազդեցության զենքից:

Այն ժամանակներից սկսած միջազգային աստիճանով Ղազախստանը հանդես է գալիս հակամարտությունների խաղաղ կարգավորման փուլափակման եւ ՉՏարածման մասին դաշինքների առավելագույն ընդլայնման օգտին: Սահմանվելով ՄԱԿ-ի Անվանագրության

ին (այդ թվում՝ Աֆրիկայի, Լատինական Ամերիկայի եւ Հարավ Արեւելյան Ասիայի): Ընդ որում, երկիրը հանդես է գալիս փաթեթային բարեփոխման անհրաժեշտության օգտին, ինչի շնորհիվ կարելի էր ավելի արագորոշվել միջուկային զենքի արտադրության կարգավորման եւ Անվանագրության խորհրդի միջուկային կարգավորման հարցերը:

Ղազախստանի նման դիրքումը վաղ կերպով արտահայտվել է Մերձավոր Արեւելքի, Սիրիայի եւ ԿԺԲԻ-ի իրավիճակի հարցերով Անվանագրության խորհրդի ընդունած որոշումների շնորհիվ: Այն ցույց տվեց, որ զարգացող աշխարհը կարող է հակակշիռ դառնալ խոշոր ռազմա-արտադրողների, ներառյալ ՄԱԿ-ի եւ Ռուսաստանի զստիկ փառաբանման ճնշմանը:

Այսպես, օրինակ, չնայած Միացյալ Նահանգները լրբբիինգ էին անում հոգու Յիուսիսային Կորեայի դեմ արգելափակումների ուժեղացման եւ նույնիսկ հավանություն տալուն (հեռանկարում) այդ երկրի դեմ ռազմական օդերային, Աստանան հանդես եկավ առաջարկով՝ մեկտեղել Յիուսիսային Կորեան միջուկային զինամրցուցից ազատելու վերաբերյալ ճանապարհային փուլեր: Հասուկ հղում էր կատարվում այն հանգամանքին, որ միջուկային ռազմա-արտադրողները ԿԺԲԻ-ին ամրա տրամադրվեցին ռեզոլուցիաներով Անվանագրության խորհրդի նիստում,

Սիրիայում փառաբանական դաժնագրի դաժնության մեջ առաջինը, երբ խաղաղ կարգավորման գործընթացում բանակցությունների սեղանի շուրջ հայտնվեցին ինչ-որ ՄԱԿ իշխանությունները, այնպես էլ նրանց դեմ դաշինքով ընդդիմադիրները: Ներառվեցին նաեւ ՄԱԿ-ի եւ երաժշակող երկրների (Ռուսաստան, Թուրքիա, Իրան) ներկայացուցիչները: Այստեղ ԱՄՆ-ն հանդես եկավ դիտող երկրի կարգավիճակով:

ՄԱԿ-ի Անվանագրության խորհրդում Ղազախստանի աշխատանքի կարելու արդյունքը եղավ Անվանագրության խորհրդին լրացուցիչ փառաբանական ազդեցություն տալու օգտին նրա լրբբիինգը: Անվանագրության խորհուրդը երաժշակողություններից անցավ փառաբանական հայտարարությունների: Դրանցից առաջինը եղավ Անվանագրության խորհրդի նախագահի հայտարարությունը, մի փաստաթուղթ, որն ուղղված էր զանգվածային զենքի ոչնչացման եւ չհարածման շնորհիվ վստահության միջոցառումների ուժեղացմանը:

Ղազախստանը լրբբիինգ է արել նաեւ ՄԱԿ-ի Գլխավոր Ասանդրեյայի կողմից աշխարհակազմից ազատ աշխարհի հասնելու վարկածի ընդունման հարցում: Այս երկրի կողմից առաջարկված փաստաթուղթը ճանաչվեց կարելու երեւոյթ աշխարհակազմից դեմ ՄԱԿ-ի համապարփ ամրադրման հարցում եւ ստորագրվեց աշխարհակազմի 70 երկրների արգործ-նախարարների եւ բարձր ներկայացուցիչների կողմից:

Ավարտվեց ՄԱԿ-ի Անվանագրության խորհրդում Ղազախստանի նախագահության տարին

խորհրդի նախագահողի դերը (2018թ. հունվար) Ղազախստանն անցկացրեց հասուկ նիստ զանգվածային ոչնչացման զենքի չհարածման, վստահության միջոցների թեմայով: Ընդունվեց ՄԱԿ-ի ԱՄԻ-ի նախագահի եզակի հայտարարություն: Այնտեղ նշվում էր, որ հակամարտությունների կանխարգելման հանդերձարկում ռազմավարությունը ռեզոլուցիաների իրենում վաղ կանխարգելումը, նախնական տեղափոխումը, միջոցառումները, խաղաղության դաժնագրությունը, չհարածումը, հաշտության միջոցները, ինչպես նաեւ հետհակամարտային խաղաղաժամությունը: Այդ փաստաթղթում (թվարկված հարցերի հետ միասին) առաջին անգամ ներառված են զանգվածային ոչնչացման զենքի չհարածման հիմնախնդիրները: Դրանում է կայանում այդ փաստաթղթի եզակիությունը:

Ղազախստանն, ընդ որում, հանդես եկավ որդեկա Միավորված Ազգերի Կազմակերպության փոխակերպման նախաձեռնողներից մեկը, ձգտելով այն դարձնել ավելի հետադարձ, ինտեգրված եւ արդյունավետ կառույց, որը ռեզոլուցիաներով օգտագործի հակամարտությունների կարգավորման եւ կանխարգելիչ դիվանագիտության գործիքները: Այդ թվում, սարածաբանային եւ ներասարածաբանային կազմակերպությունների հետ համագործակցության ճանապարհով: Անվանագրության խորհրդի նախագահի հայտարարության վերջին կետը ցույց տվեց, որ ՄԱԿ-ն ընդունում է, այդ թվում, Մեծ քսանյակի անդամ չհանդիսացող զարգացող երկրների՝ սարբեր սարածաբանային կազմակերպությունների փառաբանական գործընթացների վրա ազդեցության աստիճանը: Ղազախստանի կարծիքով, Անվանագրության խորհուրդը իր ներկա վիճակով չի արտահայտում աշխարհի իրողությունները: Նաեւ այն դաժնագրում, որ ՄԱԿ-ի ԱՄԻ-ի առանցքային խաղաղողները հրաժարվում են ճանաչել ուժի նոր կենսոնների առաջացումը, որոնք ի հայտ են եկել վերջին երկու տասնամյակում: Դա զարգացող սեկտորի մեծացած ազդեցությունն է համաաշխարհային ճնշման եւ փառաբանականության վրա:

Աստանան այն կարծիքին է, որ անհրաժեշտ է ընդլայնել Անվանագրության խորհրդի մասնական անդամների թվաքանակն ու կազմը, ընդգրկելով նրանում աշխարհի բոլոր սարածաբանների ներկայացուցիչները:

առաջարկեց հրաժարվել բաժանելուց երկրներն ըստ ռազմական բյուրոների, քանի որ «դրանց գոյությունը սկսում է դառնալ սարբիչ եւ անիմաստ»: Եվ լրվ վերադարձը փառաբանական վստահության եւ համակարգված երկխոսության միջազգային կյանքին կարող է նպաստել Յիուսիսային Կորեայի միջուկային հիմնախնդրի կառուցողական կարգավորմանը:

Ղազախստանն ընդ որում, հրաժարվելով աջակցել ԱՄՆ դիրքումը ԿԺԲԻ-ի դեմ արգելափակումների ուժեղացման գործում, չդաժնագրեց նաեւ Մոսկվայի դիրքումը Ղիեմյանի վրա արգելափակումները ճնշումը թուլացնելու հարցում: Աստանան զստում էր, որ արգելափակումների հարցերին կարելի կլինի վերադառնալ լրվ այն բանից հետո, երբ իրապես կայանալու էր ամբողջությամբ վերցրած Կորեական թերակղզում իրավիճակը կարգավորելու ուղղությամբ: Ղազախստանի նման դիրքումը, որը հանդես է գալիս ամբողջությամբ վերցրած միջուկային զենքի դիրքից, դարձավ խթան երկու Կորեաների միջուկային խոսակցությանը վերադառնալու համար:

Ղազախստանի եւս մեկ նվաճում է Սիրիական հարցում ԱՄՆ-ի եւ Ռուսաստանի միջուկային զարգացող հակամարտությունը հավասարակշռելը: Այստեղ Ղազախստանը նույնպես հանդես եկավ չեզոք կողմում, թույլ չտալով մեկ կամ մյուս հակամարտական դաժնագրի ճնշումով առաջ մղել իր դիրքումը: Մասնավորապես, Ղազախստանը զարգացող աշխարհի անունից չդաժնագրեց ԱՄՆ բանաձեռը Սիրիայում փոխակալած հարձակումների հետադարձման նոր մեխանիզմի ստեղծման վերաբերյալ: Միեւնույն ժամանակ, Աստանան չեզոք դիրք գրավեց ռուսական բանաձեռի հարցում, որը դաժնագրում էր «անմիջապես դադարեցնել ագրեսիան Սիրիայի հանդեպ»: Ղազախստանի դիրքումը, որը աջակցություն զստվ Անվանագրության խորհրդի շուրջ մասնակիցների կողմից, հիմնվում էր ներսիրիական հակամարտությունը փառաբանական-դիվանագիտական միջոցներով կարգավորելու ընկալման վրա: Ընդ որում, փառաբանական երկխոսությանը իրենց մասնակցելու համաձայնությունը (որն առաջարկում էր Աստանան) արտահայտեցին ներսիրիական հակամարտության բոլոր կողմերը: Աստանայի գործընթացը (որը մի բանակցային հարթակ է, որն առաջարկել է Ղազախստանը) դարձավ

Բեռլինն էլ Արթուրյանի գրկում է...

Փաշինյանը բազմիցս է ընդգծել, որ Ռուսաստանի հետ դաժնագրում են ռազմավարական հարաբերությունները, ինչը ոչ միայն ընկալելի է Գերմանիային, այլև դժվարություն չի ստեղծում ԳԴՀ-ՌԴ հարաբերությունների համար:

Առաջիկա ստուգողական գերմանացի գործարարները մարտի 4-6-ը Երեւանում

Մի երկրում, ուր դրոշմից կրկնում են Կոնֆիդենցիալի «Ուժը հանդարտության մեջ է» բանաձեռը, աշխատում են ցածր, հանդարտ խոսել, դրանով նկատելի ազդեցիկ դարձնելով թե՛ խոսքը, թե՛ դրա հեղինակին: Գերմանացիները դաժնագրական են, իրենց դավանած արժեքներին ու սովորույթներին հավասարում, սիրում են նախօրոք մանրամասն լուսնավորել օրը, ցարաթը, սարին: Ընսանիքը, առողջությունը, աշխատանքն առաջնային են: Արթնանում են առավել կանոնի, ամոլայման լավ նախաձեռնում են, սուրճը վայելում են մեծ գավաթներով, առանց դադարի, առանց շեղվելու աշխատում են, ժամը 12-13-ին աշխատանքն ընդմիջում կետային ձեռքով, համեղ ուտել սիրում են, աշխատավայրում չեն մնում, հեռախոսով երկար չեն խոսում, ճշտապահ են, ազնիվ, ուղիղ խոսիչ չեն խոսակցում, ժողից դեմքին նաեւ մեծում են: Քաղաքական գործիչ, դեմոկրատ կառավարման ղեկին, թե՛ գործարար ոլորտի ներկայացուցիչ խոսակցում են ճոռում, ավելորդ հաճոյախոսություններից, ժամանակը, խոսքը, ջուրը, էլեկտրականությունը, դրանք խնայում են, սակավաբան են: Ահա այս մտածախոսով, այս դավանանքով գերմանացի գործարարների մի խումբ մարտի 4-6-ը կլինի Երեւանում:

ՀՀ կառավարությունից նրանց ստանալիքների մասին հոլանդացի հաղորդել են արդեն մեր նախորդ հրատարակումներում: Գերմանացի գործարարները խոսում աս են լսել, ինչպես իրենք են ձեռակերպում՝ այժմ գործ անելու ժամանակն է, Հայաստանը միջին հսկայ ցույց տա, որ վստահելի գործընկեր է: Այցին ընդառաջ գերմանական տեղական լրատվամիջոցներից մեկը՝ «Պրոգրեսիվներ ցայթուցում» Հայաստանի բարեկամներից մեկի՝ **Ռոբերտ Վ. Հուբերի** հետ զրույց տրամադրեց: ԳԴՀ Առեւտրաարդյունաբերական դաժնագրի նախագահ Վալտեր Հուբերի գործարար ոլորտին, որ նույն կառույցի Կարլսրուհիի մասնաճյուղի ղեկավար դաժնագրում արձագանքելով Երեւանի իրենց դաժնագրակիցներին, 2000 թվականից եղել է մեր երկրում, ճանաչում է հայերին ու Հայաստանը, տրամադրվել է այնքան, որ 2006-ից կամավորության սկզբունքով, առանց աշխատավարձի սահմանել է Բադեն Վյուրթեմբերգ երկրամասում ՀՀ հյուրընկալության մասնական կցորդի դերը: 80-ամյա Հուբերն իր դերն այսպես է ներկայացնում՝ գերմանական արդյունաբերության համար Հայաստանի հանդեպ հետաքրքրություն ստեղծել: «Երկիրը դրական զարգացում է ապրում», նկատել է սալիս Հուբերը՝ փաստելով, թե դրա վկայությունն են Եվրոպական վերականգման եւ զարգացման բանկի ներկայացրած թվերը: Հուբերը դրվասական խոսք է ուղղում Փաշինյանին՝ հակադրելով նշելով նրա՝ կոռուպցիայի հանդեպ վճռական դաժնագրը: Գերմանացի ներդրողների համար Հայաստանը Արեւել-Արեւմուտք կարող առաջնությունը կարող է լինել, դաժնագրում է Հուբերը՝ խնդրահարույց չհամարելով Ղառաբաղի չլուծված հակամարտությունը: «Երկիրը փառաբանական առումով անվստահ է», կարծիք է հայտնում գերմանացի 80-ամյա գործարարը: Նա գիտե՝ Հայաստանի սակավաթիվ բնակչության ստատուսին գումարվում է աշխարհասփյուռ հայության ուժը:

ԱՐԹՄ ՄԱՅԱՐՅԱՆ
Քաղաքական վերլուծաբան

ԱՐՄԵՆ
ՄԱՆԿԵԼՅԱԼ

դ.գ.թ., միջազգային անվաստության և կենդանի աշխարհաբաղադրականության մասնագետ

Ինչդեռ հայսնի է, վենետու-լական ճգնաժամը խորանում է և այստեղ փաստորեն փորձ է արվում իրականացնել հեղափոխություն, որի նպատակն է հեռացնել գործող նախագահ Մադուրոյին: Այս գործում ներգրավված է ոչ միայն ընդդիմությունը, այլև նրան սատարող ԱՄՆ-ը, Եվրոմիության անդամ մի ԵԱԲԲԻ-ի անդամներ, և այսպես ԵԱԲԲԻ-ի անդամներ, և այսպես ԵԱԲԲԻ-ի անդամներ:

Ֆինանսական հարցը, որ ծագում է այս խնդրից հեռու մարդու մոտ, թե ո՞րն է դրան հարցը, որ հեռավոր վենետուելայում տեղի ունեցող իրադարձություններին այսպես ակտիվորեն ներգրավված են այլ ղեկավարներ, որոնցից ԵԱԲԲԻ-ի անդամներ են հազարավոր կիլոմետրեր հեռավորության վրա, և, մյուս կողմից, ինչու է Վաշինգտոնը վերջին մի ֆանի ասանայակներին անընդհատ ներգրավում ներվենետուելական գործընթացների մեջ, դասասխանը ԵԱԲԲԻ-ի մարզ է. հիմնական դասաժամը նախքան է, որի հսկայական դասաժամերը զսնվում են լատինամերիկյան այլ ղեկավարներ ընդերքում և որի սիրադասան ԵԱԲԲԻ-ի ղեկավարներ են երկարատև ու համար դասաժամ: Իսկ այդ դասաժամը սկսվեց այն ժամանակ, երբ վենետուելայի նախկին նախագահ Ուգո Չավեսը դուրս մղեց ամերիկյան ու եվրոպական նախաձեռնողներին իր ղեկավարությունից ու ազգայնացրեց նախաձեռնողները:

Ըստ Բրիտիս Փետրոլումի (BP) տարեկան վերջին զեկույցի, նավթի աղանջուցված դասաժամերով այդ ղեկավարները առաջինն է աշխարհում՝ 17,9% կամ 303 մլրդ բարել: Համեմատության համար նշենք, որ ըստ նույն աղբյուրի Սաուդյան Արաբիան սիրադասան է աշխարհի աղանջուցված նավթի միայն 15,7%-ին կամ 266 մլրդ բարելի: Այսինքն նավթն է դարձել այն չարիքը, որի առկայության դասաժամերում ԱՄՆ-ը և նրա դասաժամերը այդքան ուժեղ-

որի են այդ ղեկավարները հանդեպ և դասաժամերը կերպով ցանկանում են այն վերահսկել: Հիշեցնենք նաև, որ դեռ 19-րդ դարում ամերիկյան նախագահ Մոնրոյի հայսնի դոկտրինի համաձայն, վերջինս Ամերիկյան աշխարհամասը դիտարկում է որպես ազդեցության գոտի, հետևաբար վերահսկողությունը այդ տարածաշրջանի նկատմամբ ԱՄՆ-ի կողմից դիտարկվում է որպես բնականորեն երևույթ:

ԱՄՆ-վենետուելա հակասությունները սկսեցին խորանալ 1999թ.-ից սկսած, երբ ընտրությունների արդյունքներով իշխանության եկավ Ուգո Չավեսը: Վերջինս սկսեց նավթային սեկտորի ազգայնացման գործըն-

Վերջինս լինելով դոկտրինիս ֆադաբաղադրական գործիչ, դա ներկայացնում էր որպես երկրի հարստության վերադարձ ժողովրդին: Չավեսը նաև օգտագործում էր նավթային հիմնադրամում կուսակցական դոկտրինը սոցիալական տարբեր ծագրերի համար, որի նպատակն էր մեծացնել իր ժողովրդականությունը երկրում:

Այդ գործողությունների արդյունքում և հասկալուց նավթի գների բարձրացման դասաժամերում, դա որոշակի հաջողություններեց Չավեսին: Սակայն, միաժամանակ, ղեկավարները հայսնվեց նավթադոկտրինի ներհուսից սկսված «հոլանդական» կոչվող հիվանդության ճիւղաներում:

Հասկանալի է, որ իրավիճակն էլ ավելի ծանրացավ, երբ 2014թ.-ից սկսած նավթի գները անկում ապրեցին: Վենետուելայի եկամուտները կրճատվեցին, իսկ նշենք, որ, ի տարբերություն արաբական նավթի, վենետուելականի ինֆլատիոն երկու-երեք անգամ ավելի բանկ է (այն նուր չէ, հետևաբար տեղափոխման համար կարիք ունի հեղուկացման), հետևաբար նավթի ցածր գները իսկական աղետ էին այդ ղեկավարների համար:

Չավեսի մահից հետո իշխանության եկած նրա իրավահաջորդ Նիկոլո Մադուրոն ժառանգեց սենտություն, որը տարածում էր «հոլանդական» այդ հիվանդությանը, ներդրումների բա-

հոչակելով ղեկավարները դասալստիկ և դեռ իրադասալստիկ ԵԱԲԲԻ-ի անդամներ մղելու իրական ճանադարի է:

ԱՄՆ-ի ու Եվրոպայի մի ԵԱԲԲԻ ղեկավարներին կողմից Գուեստրոյի ճանաչումը որպես ղեկավարի ղեկավարի ֆադաբաղադրական ԵԱԲԲԻ-ի կողմից իրականացվող իրականացումը կոչ է, որը կարող է ԵԱԲԲԻ-ի հետևանքներ ունենալ այդ երկրի համար: Սա նաև ճանադարի է բացում ղեկավարների «օրինական» իշխանություններին ազակցելու անվանակ ԵԱԲԲԻ-ի ներխուժման համար, ինչին մեծ նախկինում բազմիցս ականատես են եղել տարբեր երկրներում:

Այսպիսով, ժողովրդավարության ու մարդու իրավունքների

Վենետուելական թնջուկ կամ ինչու այդ ղեկավարները դուրս չի գալիս ԵԱԲԲԻ-ի ներադասալստիկ ճգնաժամերից

թաց, որի արդյունքում ամերիկյան «ԷֆոնՍոբի», «Կոնկո-Ֆիլիոս», «Շեմբոն» և եվրոպական «Տոսալ» ընկերությունները դուրս մղվեցին վենետուելայի ամենահեռանկարային համարվող նավթային ծագրերից:

Այս գործընթացը սկիզբ սկսեց ամերիկավենետուելական հակամարտության, որը ձգվում է մինչ օրս: Չավեսի գործողությունները սկզբում մեծ ժողովրդականություն էին վայելում վենետուելայում:

Այսինքն, ղեկավարները զարգացումը ամբողջովին կախված էր նավթի արդյունահանումից ու արտահանումից, իսկ ֆանի որ այդ բնագավառում, միջազգային նավթային ընկերությունների հեռացումից հետո, ներդրումներ չկային, ադա երկիրը հայսնվեց սենտական մոր ճգնաժամի ԵԱԲԲԻ-ի: Նավթի բարձր գների դասաժամերում ներդրումների բացակայության ու ամերիկյան դասաժամերից դասաժամերով նավթի արդյունահանումը սկսեց կրճատվել:

ցակայությունը և նավթի ցածր գների դասաժամերում այդ ԵԱԲԲԻ-ի արդյունահանման ԵԱԲԲԻ-ի կրճատման: Մադուրոյի փորձերը՝ բարելավելու հարաբերությունները ԱՄՆ-ի հետ, սկզբում ֆոնդերի ձախողվեցին:

Այդ իրավիճակից հասկանալի կերպով օգտվում էր Վաշինգտոնը, որը խառնվելով այդ ղեկավարների գործերին, սկսեց ֆինանսավորել ընդդիմությանը, ներքին հակասությունների սրման և ճգնաժամի խորացման համար: Աղբասությունը, սենտական խնդիրները և բնակչության մի մասի դժգոհությունը ընդդիմությանը հնարավորություն սկսեցին մեծամասնություն կազմել երկրի խորհրդարանում, ինչը էլ ավելի սրեց Մադուրո-ընդդիմություն հակասությունները:

ԱՄՆ-ի ակտիվ ներգրավումը այդ ղեկավարների գործերին կարող է հանգեցնել այն մոյն սցենարների կրկնությանը, որը մեծ սեսանֆ Ուկրաինայում, կամ արաբական մի ԵԱԲԲԻ ղեկավարներում: Ներքին հակասությունները և վենետուելայի խորհրդարանի խոսնակի՝ Գուեստրոյի կողմից իրեն նախագահ

սարածման անվանակ դասալստիկ է սկսվել վենետուելական նավթի համար: ԱՄՆ-ը իրական հնարավորություն է տեսնում վերականգնել իր ազդեցությունը, որը նա կորցրել էր դեռ 1999թ. Չավեսի օրոք այդ ղեկավարներում, և, ամենակարևորը, այդ երկրում նավթի արդյունահանումը նորից դնել ամերիկյան նավթային հսկայների վերահսկողության ներքին:

Այս ֆադաբաղադրական հաջողությունը կհանգեցնի ԱՄՆ-ի կողմից նավթի թիվ մեկ դասաժամերը ունեցող ղեկավարների ու նրա հանդեպի նկատմամբ երկարատև վերահսկողության, ինչը ռազմավարական նշանակություն ունի Վաշինգտոնի համար: Իսկ թե այս ամենից ի՞նչ կհանգեցնի վենետուելայի ֆադաբաղադրական կասկածելի է: Ինչդեռ ցույց է սկսել վերջին ասանայակների փորձը, հիմնական տուժող հանդիսանում են այն ղեկավարներին ժողովուրդները, որոնք հավատում են արտասահմանյան ֆարոգիչներին, որոնք ժողովրդավարության անվանակ մոր գաղութատիրական համակարգ են կառուցում ամբողջ աշխարհում:

10 Եվրոպական երկրներից հեղինակը ԵԱԲԲԻ-ի հանգամանակից վերլուծել է Ֆրանսիայում հոկտեմբերի գործունեությունը, որտեղ առանձնակի ակտիվ էին ռազմավարները: Ֆրանսիայում ԳՕԿ-ի կենսոնական վարչության նախագահը ժողովրդական կուսակցության (հեսագայում՝ ՌԱԿ) հայսնի դեմքերից Միայել Պադալանյանն էր, անդամներից էին՝ Չարլեյ Եսայանը, Ավետիս Թերզիպալանը: Ներկայացնելով ՌԱԿ-ի կառուցողական դիրքորոշումը, հեղինակը ֆնանդատում է ԳՕԿ-ի որդեգրած խոչընդոտող հակամարտ կեցվածքը:

Բավականին հանգամանակից ներկայացված է ԳՕԿ-ի մասնաճյուղերի գործունեությունը Հյուսիսային և Հարավային Ամերիկաներում, հասկալուց՝ ԱՄՆ-ում, անդրադասալստիկ նաև թեմի առաջնորդ Ղեկավար Արեթիսկոպոս Դուրյանի սոցալուսային դասաժամերից: Հարցը առարկայաբար դիտարկելով, գերծ մնալով կուսակցական կադասալստիկ, Լ. Մակարյանը ճեմարտարարներն ֆնանդատում է նաև ԳՕԿ-ի գործելակերպում առկա թերիները. «Արտասահմանում խորհրդային իշխանության գործիք դասալստիկ՝ ԳՕԿ-ն իրենից վանում էր ժամանակին իրեն մեծ ազակցություն ցույց սկսած և խորհրդային Հայաստանի բարեկամ համարվող Ռամկավար Ազատական կուսակցությանը: 1929թ. ԳՕԿ-ին անդամակցող ՌԱԿ-ի անդամների 80 տկոսը, ինչդեռ բոլոր հայ համայնքներում և հաս-

Վադուց դասալստիկ աշխատություն

կալուց ԱՄՆ-ում, դուրս է գալիս ԳՕԿ-ի կազմից»: ԳՕԿ-ը խորհրդային Հայաստանի և Սփյուռքի միջեկ կադուց օղակ էր, և բնականաբար ԳՕԿ-ը դեմ էր հարաբերակցություն ունենալով ավանդական կուսակցությունների հետ (բացի ԳՅԳ): Այդ հարաբերակցության արդյունավետությունն ակնհայտ էր, և հեղինակի կարծիքով բազմաթիվ խոտորածավալ ձեռնարկներ կյանքի կոչվեցին, ինչն անհնարին կլինեք առանց սփյուռքահայ կազմակերպությունների, կուսակցական գործիչների ազակցության: «ԳՕԿ-ի լուծարումը» վերնագրված 4-րդ գլխում հարցը հեղինակը դիտարկում է խորհրդային Միության ընդհանուր ֆադաբաղադրական իրավիճակի համադասակերպում: ԳՕԿ-ի որդեգրական վախճանը հեղինակը փաստարկված վերլուծելով ներկայացնում է նաև հետևյալ ուժագրով սկայլները. 1923-1937թթ. ԳՕԿ-ը արտասահմանից ստացել է դրամական միջոցներ. 17.603 ֆունտ ստեռլինգ, 192.254 դոլար, 172.581 ֆրանկ, ինչը հավասար էր 586.428 ռուբլի ոսկով: Իսկ արդեն Սփյուռքից ստացված ոչ դրամական հսկայանավալ օգնությունը (նյութական միջոցներ, հագուստ, սնունդ, սեխնիկա, և այլն, և այլն) ուղղակի անհնար էր հասկալուց:

Արտասահմանի հետ որդեկում հենց հասարակական կազմակերպությունների միջոցով, նվազել էր ԳՕԿ-ը դասալստիկ դասալստիկ, ինչն արտասահման ֆարոգչական միջոց լինելով՝ համարվում էր իր առջեկ դրված խնդիրները կատարած: Վերջաբանում ընդունելով հանդերձ, որ ԳՕԿ-ի գործելակերպում որոշակի ֆադաբաղադրական միջակություն կար, այնուամենայնիվ հեղինակը համարում է, որ դա ամենեկին չի նսեմացնում նրա գործունեության իրական արդյունքը: Իսկ դասաժամը դարձ էր ակնհայտ. ԳՕԿ-ը կարձ ժամանակահատվածում հսկայական աշխատանք էր կատարել խորհրդային Հայաստանի բնակչությանը սովի ու համաճարակի ճիւղաներից փրկելու, երկրաբարձերից տուժածներին օգնություն հասցնելու, աղետ հետևանքները վերացնելու, գաղթական հայության ընդունման, աշխատանքով աղանդված և Հայաստանի վերադասալստիկ մասնակցելու գործընթացներում:

Հավելվածների տեսով ընթերցողին հնարավորություն է ընձեռնված ծանոթանալ ԳՕԿ-ի հիմնադիր անդամների անվանացանկին և հիմնադիր կանոնադրությանը: Ողջունելի է գրում առկա բազմաթիվ լուսանկարների առկայությունը (ԳՕԿ-ի ղեկավար կազմ և ակտիվ գործիչներ, ԳՕԿ-

ի ձեռնարկություններ, ներգաղթողների անկեսանք, սփյուռքի միջոցներով ԳՕԿ-ի կառուցած շենքեր, ավաններ), ինչն ավելի է ամբողջացնում թեմայի դասակերպումը: Հետաքրքրական փաստ է ԳՕԿ-ի սեփական հիմն ունենալը, որի հեղինակներն են Ռոմանոս Մելիքյանը և Դերենիկ Դեմիրճյանը: Գրում տեղադրված է հիմնի նոտագրված լուսադասալստիկ: Եզրափակելով դեմ է արժանին մասուցնելով դասական գիտությունների թեմանու Լիլիթ Մակարյանին, որ վերջադեղ ԳՕԿ-ի հիմնադրման 100-ամյա հոբելյանի նախաբանին, արիսկային վավերաթղթերի հիման վրա, համակողմանի ու առարկայական վերլուծությանը ընթերցողի դասին է հանձնել այսպիսի արժեքավոր աշխատություն: Դա միջոցով մոռացությունից վեր են հանում 1920-1930-ական թվականների խորհրդային Հայաստանի դասալստիկ կարևոր դրվագները, արժեքավոր ու գնահատված մեր սփյուռքահայ եղբայրների անմնացող և անհասկանալի ազակցությունը: Իսկ որ այս աշխատությունը դասալստիկ կազմից գաս ունի նաև արդի գործնական նշանակություն՝ ակնհայտ է: Հուսամք նաև այս աշխատության օգնությամբ դասալստիկից դասեր կհաղեն Հայրենի-Սփյուռք կադերի անդամները կոչված կառույցները:

Տեսախցիկները դարձյալ կոպկասյան հովազ են ֆիխել հայաստանում

Կոպկասյան կենսաբազմազանության աղասարանն աղահով կենսամիջավայր է դարձել կոպկասյան հովազի համար: Տարածված սեղադրված «թակարդ»-տեսախցիկները հունվարին երեք անգամ նկարահանել են նրա բարձր: Դա թույլ է տալիս արձանագրել, որ մեր երկրում կան անհրաժեշտ դայանոսներ երկրաբան սնունդ՝ կենսաբանների եւ կենդանատերերի ու շատրոնային կիզակետում հայտնված այս կասկածազրկ համար:

Կոպկասյան հովազի եւ վայրի այլ կենդանատեսակների բարձր տեսաբանությունները կարելի է փաստել են՝ սարածի մահադանուբային ուղղված ֆայլեր վերլուծելու եւ գնահատելու համար: Վայրի բնության եւ մշակութային արժեքների դասակարգման հիմնադրամն իր գործընկերների՝ ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ի եւ բրիտանական «Վորլդ Լենդ Թրաստ» (World Land Trust)-ի աջակցությամբ, 2011 թվականից հսկակալներ է իրականացնում մեր երկրում բնության եւ կենսաբազմազանության դասակարգման ուղղությամբ: ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ի աջակցությամբ Կոպկասյան կենսաբազմազանության աղասարանում սեղադրված նորագույն «թակարդ»-տեսախցիկներն էապես նպաստում են անհրաժեշտ մշակութային արժեքների կասկածազրկ հասցրել են ֆիխել Կոպկասյանի՝ բեզարյան այծերի, գործարջի, գառնանգղերի, լուսանի, անհանապակ, գայլերի, վարազների եւ աղվեսների շարժումը:

Վերջին դիտարկումները հասկառա կարելի է ձեռքբերում են: Նկարահանման սեղանը չի նշվում՝ որսագողության հնարավոր դեղինը կանխելու նպատակով:

Արդեն 8 սարի սարածը գնվում է հիմնադրամի վերահսկողության սակ, ինչը բացառում է որսագողության, աղորհի անհրաժեշտությունների եւ մարդու գործունեության բացասական ազդեցության հնարավոր դեղինը: Այս առումով էապես կարելի է համագործակցությունը թե՛ դեղին անհրաժեշտության նախարարության հետ, թե՛ միջազգային գործընկերների հետ, եւ թե՛ ներքին ժողովրդական բնապահպանության սարքեր հիմնադրամների միջոցով:

Հովազի դասակարգման գործում էական դեր ունեն հեռավոր, այդ թվում՝ սահմանային համայնքները: Կենդանու այս տեսակը գնվում է մշակական

միջոցառումներ ու սեղաբերում: Կոպկասյան հովազը մեկ օրում կարող է անցնել հարյուրավոր կիլոմետրեր: Նրա դասակարգման կարելի է անհրաժեշտությունը ու նշանակությունը գիտակցող համայնքները կարող են անգնահատելի աջակցություն ցույց տալ կենդանու դասակարգման հարցում:

Տարբեր կենդանատեսակների համար աղասարանն աղահով կենսամիջավայր է դարձել՝ լինելով միջոցառման միջանցի մի մաս: Էապես ավելացել է մի բարձր տեսակների, մասնավորապես՝ բեզարյան այծերի գլխավորում: Սա հասկառա կարելի է, քանի որ կոպկասյան հովազի ներկայությունը առավելապես դայանոսներով է սարածվում բավարար սնունդի առկայությամբ: Ըստ առկա տվյալների, Հայաստանի սարածվում «թակարդ»-տեսախցիկներով հնարավոր է եղել նկատել ընդամենը 3-5 առանձնյակի:

Անսահմանափակ Facebook եւ Instagram «X» եւ «Y» սակագնային լուսանկարների բաժանորդների համար՝ մինչեւ մարտի 31-ը ներառյալ

Եվս մեկ անակնկալ ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ից՝ «X» եւ «Y» կանխավճարային եւ հետվճարային սակագնային լուսանկարների բաժանորդների համար:

Մինչեւ 2019թ. մարտի 31-ը (ներառյալ) «X» եւ «Y» սակագնային լուսանկարների՝ ակտիվ փաթեթներ ունեցող բաժանորդները կարող են անսահմանափակ օգտվել «Facebook» եւ «Instagram» հավելվածներից:

Հիշեցնենք, որ «X» սակագնային լուսանկարներում է.

- ✓ 10 ԳԲ ինստրենտ
- ✓ Անսահմանափակ «Viber», «WhatsApp», «Messenger», «Instagram», «Facebook», «Zangi», «Telegram»
- ✓ 400 ռոմբ ցանցի ներսում, դեղին 33 ցանցեր, 374 97 եւ 374 47 ցանցեր, դեղին ԱՄՆ եւ Կանա-

դա, ՄՍՍ Ռուսաստան եւ Vodafone Ուկրաինա

- ✓ 10 000 ներգնացյալ ռոմբ՝ 400 ռոմբ փաթեթը սղառելուց հետո
- ✓ 500 SMS դեղին 33 բջջային ցանցեր:

«Y» սակագնային լուսանկարներում է.

- ✓ 5 ԳԲ ինստրենտ
- ✓ Անսահմանափակ «Viber», «WhatsApp», «Messenger», «Instagram», «Facebook», «Zangi», «Telegram»
- ✓ 200 ռոմբ ցանցի ներսում, դեղին 33 ցանցեր, 374 97 եւ 374 47 ցանցեր, դեղին ԱՄՆ եւ Կանադա, ՄՍՍ Ռուսաստան եւ Vodafone Ուկրաինա
- ✓ 10 000 ներգնացյալ ռոմբ՝ 200 ռոմբ փաթեթը սղառելուց հետո
- ✓ 300 SMS դեղին 33 բջջային ցանցեր:

Միտ ռոմբին ընդառաջ. 50 ԳԲ ինստրենտ եւ «Y» սակագնային լուսանկար 30 օրով՝ «Samsung», «iPhone», «Honor», «Xiaomi» եւ այլ սմարթֆոնների մի բարձր մոդելներ գնելու դեղին

Միտ ռոմբին ընդառաջ ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ը սրամարտում է 50 ԳԲ ինստրենտ եւ «Y» սակագնային լուսանկար 30 օրով՝ ընկերության սղառարկման կենտրոններում «Samsung», «iPhone», «Honor», «Xiaomi» եւ այլ սմարթֆոնների մի բարձր մոդելներ գնելու դեղին:

Առաջարկը գործում է մինչեւ ս.թ. փետրվարի 18-ը (ներառյալ): Առաջարկում ներառված սմարթֆոնների ցանկին կարելի է ծանոթանալ այստեղ: Սարքերը կարելի է գնել թե՛ կանխիկ, թե՛ աղառիկ:

սում՝ 200 ռոմբ փաթեթը սղառելուց հետո

- ❖ 300 SMS դեղին 33 բջջային ցանցեր

50 ԳԲ ինստրենտ փաթեթի հավելվածը սղառելու համար ուղարկել *440# հրահանգը:

Ծանոթություններ

- ❖ «Y» սակագնային լուսանկար գործողության 30-օրյա ժամկետի ավարտի օրը հաշվին 2800 դրամի առկայության դեղին՝ գումարը գանձվում է, եւ սակագնային լուսանկար ավտոմատ երկարացվում է 30 օրով:

Ի՞նչ ծանոթություններ են սրամարտում «Y» սակագնային լուսանկար

- ❖ Instagram, Facebook, Viber, WhatsApp, Messenger, Zangi, Telegram հավելվածներից անսահմանափակ օգտվելու հնարավորություն
- ❖ 5 ԳԲ ինստրենտ
- ❖ 200 ռոմբ ցանցի ներսում, դեղին 33 այլ ցանցեր, +374 97 եւ +374 47 ցանցեր, ԱՄՆ, Կանադա, ՄՍՍ Ռուսաստան
- ❖ 10 000 ռոմբ ցանցի ներ-

Առաջարկի ժամկետը սղառելու է սրամարտում 50 ԳԲ ինստրենտը, իսկ այնուհետեւ՝ «Y» սակագնային լուսանկար սրամարտում 5 ԳԲ ինստրենտ-փաթեթը:

«Y» սակագնային լուսանկար գործողության 30-օրյա ժամկետի ընթացքում ներառված 5 ԳԲ ինստրենտը սղառելուց հետո՝ հաշվին առկա լուսանկար 100 դրամի առկայության դեղին ավտոմատ կերտով ակտիվացվում է հավելյալ 500 ՄԲ օրական ինստրենտ փաթեթ:

Շարունակվում են լուսավորվել սահմանապահ գյուղերի փողոցները

Արդեն չորս սարի, Տավուշի մարզի սահմանապահ Բերդավան գյուղում, Վայրի բնության եւ մշակութային արժեքների դասակարգման հիմնադրամը (FPWC) եւ ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ն արդյունավետ գործընկերություն են ծավալվում՝ «Այլընտրանքային էներգիա» նախագծի շրջանակում: Կողմերն իրականացրել են արձանի լուսավորության համակարգի կառուցման երկու ծրագիր, որով լուսավորվել են համայնքի հիմնական փողոցները, գյուղի սահմանային եզրը, դեղին մանկապարտեզ, դպրոց եւ համայնքային նշանակության այլ կառույցներ սանոկ փողոցները: Գյուղի մանկապարտեզում եւ երաժշտական դպրոցում սեղադրվել են ջեռուցման արեային համակարգեր:

Համակարգի գործարկմանը մասնակցել են ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնօրեն Ռալֆ Յիրիկյանը, FPWC հիմնադրամի գլխավոր ճարտարագետ, ծրագրի համակարգող Մարտին Մարալյանը, Նոյեմբերյան համայնքի ղեկավար Կարեն Արաբյանը, Բերդավանի վարչական ղեկավար Սմբատ Մուղդուխյանը եւ համայնքի բնակիչները:

«Մեր գործընկերների հետ ձգտում ենք իրականացնել այնպիսի ծրագրեր, որոնք կունենան մի քանի խնդիր եւ լուծում. դրանք թույլ են տալիս հեռավոր գյուղերն աղահովել ժամանակակից ենթակառուցվածքներով, նպաստում են միջոցների սննստմանը, էներգիայի խնայողությանը եւ հասարակությանը սովորեցնում են բնական ռեսուրսներից օգտվելու ֆաղափակիք մոտեցումը: Եթե մարդիկ սովորեն սննստել եղածը եւ փնտրեն հարցերի կարգավորման արդյունավետ ճանապարհ՝ առկա խնդիրներն ավելի արագ կլուծվեն: Մեր բնությունը դա թույլ է տալիս: Բերդավան գյուղում, դեռեւս 2016 թվականի աշունը, համատեղ ուժերով LED համակարգով լուսավորել ենք կենտրոնական փողոցները: Աճյալ սարի գյուղի դպրոցում գործարկել ենք արեային ջրասափարակից: Այսօր ունենք նոր ձեռքբերում. լուսավորվել են նաեւ երկրորդական փողոցները: Սակայն,

ամենամեծ ձեռքբերումը կլինի այն ժամանակ, երբ երկարաժամկետ այս ծրագրերի արդյունքում, մարդիկ կսովորեն մեծել սղառողական մոտեցումը», - ասել է ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնօրեն Ռալֆ Յիրիկյանը:

Ավարտվել է սահմանապահ Դովեղ գյուղի փողոցների լուսավորության երկրորդ փուլը

Տավուշի մարզի Դովեղ գյուղում արեային մասով 15 կմ երկարությամբ սահման ունի հարեան երկրի հետ: Չնայած արձանի լուսավորության լիարժեք համակարգի անհրաժեշտությանը՝ սահմանապահ գյուղը սարիներ շարունակ ստիպված է եղել համակերտվել իրավիճակը սեղանող դայանոսներին: Տարբեր աղառուներից ստացված միջոցներով՝ խնդիրն սրվել է մասնակի լուծում: Աղառայում, բարից հաճախակի դուրս եկող լուսային դասառույթ, մասնակի լուսավորության այդ համակարգի բաժանորդները լրացուցիչ ֆինանսական բեռ է դարձել գյուղի համար:

2017 թվականից Վայրի բնության եւ մշակութային արժեքների դասակարգման հիմնադրամը (FPWC) եւ ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ը սկսել են խնդիր լուծման աշխատանքները: «Այլընտրանքային էներգիա» նախագծի շրջանակում, գործըն-

կերները համակարգված ձեռքբերելու փուլով, Դովեղում սեղանվել են արձանի լուսավորության էներգախնայող եւ ամբողջությամբ նոր ենթակառուցվածք:

Իրականացված ծրագրի արդյունքում, համայնքների զարգացումը կարելի է առաջնահերթություն համարող գործընկեր կառույցների ջանքերով սեղակայվել է 131 LED լուսարձակ՝ լուսավորելու շուրջ 4800 մ երկարությամբ արձանային լուսավորվել է գյուղի գրեթե ամբողջ արձանը:

Համակարգի գործարկմանը մասնակցել են ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնօրեն Ռալֆ Յիրիկյանը, FPWC հիմնադրամի գլխավոր ճարտարագետ, ծրագրի համակարգող Մարտին Մարալյանը, Նոյեմբերյան համայնքի ղեկավար Կարեն Արաբյանը եւ համայնքի բնակիչները:

Դովեղի փողոցները կլուսավորվեն ամռանը՝ 21:00-ից մինչեւ

01:00, իսկ ձմռանը՝ 18:00-ից մինչեւ 24:00: Տոնական օրերին լուսավորություն կաղահովվի նաեւ ամբողջ գիշեր:

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐՈՒ
Հրատարակչության ԻԸ Տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԹԵԵՏՅԱՆ ՓԱԲԼԻՇՆԻՔ» ՍՊԸ
Երևան 0010, Հանրապետություն 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱՎՈՐ ԱՆԻՏՅԱՆ ԻԸ 060 271117
Հավակառույթ (գովազդ) ԻԸ 582960, 060 271112
Լրագրողների սեյնակ ԻԸ 060 271118
Համակարգչ. ծառայություն ԻԸ 060 271115
Հարցազրույց լրատվական ծառայություն
ԻԸ 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի
Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում:
Գ խմբակի յոթանասները գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությունը լրատվականությանը չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 6(415)
15 Փետրվար
2019

Նաիր 3Ա

Մշակույթի նախարարության կազմած ծրագրի համաձայն՝ մեծահռչակ գեղանկարիչ Մինաս Ավետիսյանի որմնանկարներից 8-ը վերականգնվել է: Դրանք նախադաս հասկանքների բաժանվելով՝ տեղափոխվել են լաբորատորիա, վերականգնվել են վերադարձվել այնտեղ, որտեղ ի սկզբանե Մինասը նկարել է: Որմնանկարների վերականգնման ծրագրից դուրս է մնացել ամենից շատ վնասված ու վնասված «Գիտեր», որը Մինասը 1973 թվականին նկարել է նախկին Լենինականի գալվանոմետր «Օմեգա» գործարանի դահլիճում: Ի դեպ, «Գիտեր» որմնանկարի դիմացի դահլիճում նկարել է «Ցերեկը»: Դրանք միմյանց լրացնող, մեկ ամբողջական ստեղծագործություն են: 1988-ին մշակույթի նախարարության որմնանկարների վերականգնման լաբորատորիայի աշխատակիցները եկել են «Օմեգա» գործարան, «Ցերեկ» որմնանկարը մասերի բաժանել, որտեղից տեղափոխել են Երևան եւ վերականգնել: Սակայն հենց աշխատանքի դահլիճում լուր են սացել, որ լաբորատորիան փակվել է: Աշխատակիցները սազնադատ, հաղթող թողել են նկարի մասնավոր հասկանքները հենց գործարանի դահլիճում եւ ուղեւորվել Երևան՝ իրենց հարցերը դրաժեղելու: Հանցավոր անփութությունը մնացել է անդադրել: Ավելի լավ կլինի, եթե լաբորատորիայի աշխատակիցներն ընդհանրապես ձեռք չված չլինեին Մինասի «Ցերեկին»: 1988 թվական, խառը ժամանակներ... Մինասի «Ցերեկը» ամբողջությամբ ոսկի սակ է ընկել ու ոչնչացել: Լաբորատորիայի աշխատակիցները, դժբախտաբար, հասցրել են «Գիտեր» որմնանկարի վերին հասկանքը եւ մասնատել վերականգնելու նպատակով: այդ կտորները եւ անհայտ դրամաներում ոչնչացել են: Խառը ժամանակներում Գյումրիում զսնվող ռուսական զորքերը հրամայել են «Օմեգայի» դահլիճը փակել, որովհետեւ դրանք չգիտես ինչու խանգարել են իրենց: Բայց հնարավոր է եղել մասնա հրամանը կատարել, այլապես Մինասի «Գիտերն» առհասարակ ոչնչացված կլինի: «Օմեգա» գործարանը ավերակի է վերածված, ներսում Մինասի կիսադահլիճում «Գիտերը»: Հիմա հնարավոր է գտնել այդպիսի փրկել: Ստեղծագործությունը մեկ է ժամանակակից ծրագիր, սակայն այդպիսի էլ չի վերականգնվել, որովհետեւ հոլանդացիները՝ անհասներ կամ կազմակերպություններ, չեն ցանկացել դրանով զբաղվել: Պատճառն այն

Մինասի վտանգված «Գիտերն» ու ոչնչացված «Ցերեկը»

է, որ «Գիտեր» Մինասի 9 որմնանկարներից ամենավնասվածն է: Բարեբախտաբար էլ իրենք են որոշել՝ որը վերականգնել, որը ոչ:

2018-ի ամռանը Մինաս Ավետիսյանի ընտանիքը դիմել է մշակույթի նախարարությանը: Նկարչի որդին՝ Արման Ավետիսյանը համոզվել է նախկին նախարար Լիլիթ Մակունցին, սակայն «Գիտերի» դահլիճում կամ վերականգնման հարցով որեւէ առաջարկ կամ որոշում չի կայացվել: «Մինաս Ավետիսյան» բարեգործական հիմնադրամը դիմել է նաեւ վարչապետին եւ այլ կառույցների, սակայն ոչ մի դրամային չի ստացել: 2017 թվականին մշակույթի նախարարությունը «Գիտերի» դահլիճում համար 700 հազար դրամի նախահաճիվ է կազմել, բայց գումարն այդպես էլ չի սրամարել: Որմնանկարը մինչեւ հիմա բացօթյա երկնի տակ է, իսկ նախկին գործարանը լվանք ավերակ է: Մոտավորապես 20 հազար դոլար է հարկավոր «Գիտերը» վերականգնելու համար:

«Հայաստանում ունի մշակույթ, որը գերազանցում է իր հնարավորություններին: Ամենուր, ամեն անկյունում արվեստ է սփռված. այն դահլիճներում, վերականգնվելու համար դրամային միջոցները չեն բավականացնում: Մեր ժառանգությունը շատ հարուստ է, իսկ միջոցները սուղ են: Բայց դրամային բեռնները մեզ փոքր երկիր ենք, հանցագործություն է: Մենք շատ նորմալ երկիր ենք՝ մեծ մշակույթով: Իմ կարծիքով ավելի ճիշտ կլինի ստեղծել որմնանկարների թանգարան եւ սարքեր հեղինակների, այդ թվում՝ Մինասի որմնանկարները դահլիճում ու ցուցադրել այնտեղ: Եղուարդը Էռնեսկյա-

նի սրամարդած գումարով վերականգնվել է Մինասի երկու որմնանկար: Հիմա դրանցից մեկը «Զվարթնոց» օդանավակայանի չվերթների բաժնում է փակցված, իսկ մյուսը համրությունը չի տեսնում, որովհետեւ VIP բաժնում է զսնվում»,- ներկայացրեց Արման Ավետիսյանը:

Ազգասան գյուղում զսնվող «Սարերում» հսկայական որմնանկարն ամրակայան խնդիր ունի. մշակույթի դալար, որտեղ «Սարերումն» է, չի գոր-

ծում: Վահրամաբերդում զսնվող «Արմենիա» որմնանկարը վերականգնված ու ամրակայված, նորից ամսխիթար վիճակում է. դալար խոնավացել է, որմնանկարն էլ՝ հեղ: Երկու վնասված էլ է ձեռք բերել «Արմենիան», որը ժամանակի ընթացքում ավելի կխորանա: Վահրամաբերդից հեռու՝ Երևանի կենտրոնում ընդդիմանում էին, չէին թողնում, որ Մինասի «Արմենիան» սանեն իրենց գյուղից, բայց վերականգնված որմնանկարի նկատմամբ անփութ են: Անհասկանալի իրավիճակ է. մի դեպքում որմնանկարները վերականգնվելու են հե՛տ իրենց նախկին տեղը վերադարձնելու դահլիճում, մյուս դեպքում վերահսկողությունից հեռու՝ Երևանի կենտրոնում համաձայն զսնվող վերականգնման համար հազարավոր դոլարներ դահլիճում որմնանկարների հե՛տ: Դրան ավելանում են եղանակային, ջերմաստիճանային ոչ կայուն դրամայինները:

մաններում դահլիճում ու վերականգնվել մեծ խնդիր է: Այսօրվա նաեւ արվեստն էր մոտեցվում ու մասնացվում բանվորագյուղացիական դասակարգին: Արվեստը հանրայնացվում ու հասարականում էր: Սովետական եւ ներկա իշխանությունների մշակութային ուղղվածությունները ոչ մի ընդհանրություն չունեն, ոչ ֆինանսն է նույնը, ոչ գնահատման չափանիշները: Արդյունքում Երևանից դուրս, հասկալից բաց եւ ոչ մշակութային սարածներում զսնվող արվեստի գործերը դահլիճում անլուծելի խնդիր է դարձել: Որմնանկարները՝ վառ օրինակ:

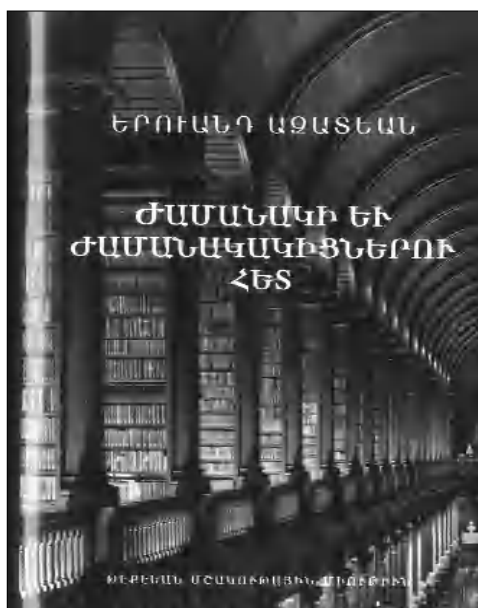
ԳԱՌՆԻԿ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

Լուս Անգելեա

Լոյս տեսա սփիւռքային անուանի մտաւորական Երուանդ Ազատեանի «Ժամանակի եւ ժամանակակիցներու հե՛տ» ստուար հատորը՝ հմուտ գրականագէտ Երուանդ Տր-հաչատուրեանի առաջաբանով: (Նա նաեւ գրի կազմողն ու խմբագիրն է):

Դժուար է մէկ բառով բնութագրել այս բազմաբնոյթ ու բազմաբովանդակ գիրքը, որում անդրադարձ կայ զանազան բնագաւառների՝ գրականութիւն, թատրոն, նկարչութիւն, ֆանդակագործութիւն, երաժշտութիւն, լրագրութիւն, ֆալսիֆակցիոնութիւն... Ոչ թաւալա բազմազանութիւն կայ միթի մասուցման ձեւի առումով՝ վերլուծութիւն, յուշագրութիւն, դիմանկար, հարցազրոյց եւ այլն: Գիրքը ազգային-մշակութային (երբեմն նաեւ միջազգային) կեանքի հարուստ ու խիտ մի

Բազմաբովանդակ եւ իւրօրինակ գիրք

խճանկար է: Գործ ունենք համագիտական ինտերֆրոնտների սեր մի հեղինակի հե՛տ, որն աղորմ է ազգային-մշակութային կեանքով: Եւ չնայած ընդգրկման այս լայնութեանը՝ նա վերոյիշեալ բոլոր բնագաւառներում էլ ինչ-որ ասելիք ունի, առնուազն մի նրբերանգ, մի շեշտ է արեւացնում նիւթին:

Երուանդ Ազատեանի՝ որդէս հեղինակի մի կարեւոր իւրայատկութիւնն այն է, որ գրելով այս կամ այն արուեստագէտի մասին՝ նա ոչ միայն վերլուծում է մասնա ստեղծագործութիւնը, այլեւ աղորմ է եւ աղբրեցնում ընթերցողին արուեստի երկի հմայով: Առկայ է հեղինակի ոչ միայն մեքի աշխատանքը, այլեւ հոգեկոտ ստուար եւ արեւմտահայերը, «խորհիւ մէջ» արուեստագէտ է:

Պատահական չէ նա շեշտած հաւկունը դէպի դիմանկարի ժամը, որն ինչ-

որ չափով ենթադրում է կերպարաստեղծում, այսինքն գեղարուեստական մօտեցում: Ահա օրինակ, «Ի նախդիր», «Այդ միայնակ ծառը», «Հողին սիրով» արձակագրի գործերը բեռ-տեղ կարծես վերածուած են արձակ բանաստեղծութեան. «Հայրենի երկիրն օդը միտք մնաց իր (Համաստեղի-Գ.Գ.) ռունգերում մէջ, Հայրենի արեւին փոքրուղ փարչին ներկերով գունաւորուեցան անոր աչքերը, իր ակնաջին միտք հնչեցին հովիւներու կանչն ու կենդանիներու բառաչը, իր հոգին միտք հանդէս մը եղաւ երկրի հարսանիքներում, գիւղական անմեղ երջանկութեան ու հողի ազնիւ սիրոյն:

Համաստեղի գրականութիւնը գոյնի, գեղեցկութեան ու փայտութեան համաստեղութիւն մըն է, որ անձեռք կը վառի կարօր դաղեմական մեր հողերում» (էջ 94):

Արձախ ԲԱՆՉԻՆՅԱԼ

Ֆրանսիացի դերասանուհի, ասմունհող եւ բանաստեղծուհի Մարիան Օրիկոսը ծնվել է Փարիզում, քանակագործ էմանուել Օրիկոսի եւ խեղճործ Գիդեթ Կարբոնելի ընտանիքում: Թողն է ֆրանսահայ նկարչուհի Արմինիա (Արմենուհի) Կարբոնել-Բաբայանի: Ծնողներն ամուսնալուծված են եղել, այնպես որ Մարիանն ավելի շատ ժամանակ է անցկացրել մոր ընտանիքի հետ: Իր կարիերան սկսել է որպես դերասանուհի, այնուհետև նվիրվել է դրամատիկային եւ ասմունհոլին: Նա հիմնադրել է «Բառերի երգը» ընկերակցությունը (Ֆրանսիայի մշակույթի նախարարության, Ազգային գրի կենտրոնի եւ ժամանակակից արվեստի շրջանային Տնօրենության աջակցությամբ), որը կազմակերպում է գրելու ստեղծագործական դասընթացներ մեծահասակների եւ երեխաների համար: Բեմից նա հնչեցրել է Եվրոպիայի, Ռուսիայի, Չեխիայի, Կոլոնիայի, Սերբիայի, Միլոսի, Բելգիայի գործերը, հանդես եկել էր դրամատիկական բեմադրություններով: Մարիան Օրիկոսը նաև RFI եւ «Ֆրանս-կուլտյուր» հանրային ռադիոկայանների տրոյուսեր է: Գրասարակել է «Զրույց մթության մեջ» (2001), «Նամակ Բեռուց» (բանաստեղծություններ, 2001), «Խոսումը» (2003), «Գիլվիկի Գայի ամուսնությունը» (2007) եւ «Բառերի կավը» (2015, դրամ) հասարակությունը: Նա աշխատակցում է «Վազաբոնդա», «Էրոդ», «Սյուդ», «Դիր», «Տրուս լիվր» ամսագրերին...

Սիրելի Մարիան, մեր ծանոթության առիթը ձեր հայ սափակ էր, ինչպես նաև նրա փայլերը: Երկար սարիների ընթացքում այս անկրկնելի Բաբայան փայլերը, երբ արվեստագետ երգչուհի, նկարչուհի եւ դաժանակահարուհի, ծառայել են հայ եւ ֆրանսիական մշակույթներին: Դու միտքի որ ցանց լավ հիշես, ճիշտ է:

Ես մեծացել եմ իմ հայ ընտանիքի շրջանում: Մայրական սափակ Արմինիան եւ դառնալիկ ծնունդով կասալունցի Շառլ Կարբոնելը, աղբյուր էին փարիզյան Մեդոնի արվարձանում, մեր ծննդից ոչ հեռու: Զույր, մայրս եւ ես գրեթե ամեն օր նրանց մոտ էինք: Ամեն կիրակի մեր գերդասանի անդամներով հավաքվում էինք սափակի սանը, այդ թվում՝ նրա փայլերը, մայրս, մորեղբայրս եւ իմ առաջին զարմիկները: Այնուհետև թեյի արարողության ժամանակ զրուցում էին ֆրանսերեն, հայերեն, նորություններն էին փոխանակում: Տասնիկ փայլերի հետ խոսում էր մեծ մասամբ հայերեն, բայց նաև՝ ֆրանսերեն ու գերմաներեն: Տասնիկ դասնում էր Թիֆլիսում իր մանկության մասին, եւ նրա դասընթացներն ինձ երազել էին այնպես: Նրա հայրը՝ Ավետիսի Բաբայանը, բժիշկ էր, մեծ հետազոտող, որը Թիֆլիսում հիմնել էր հետազոտական կենտրոն եւ ամբողջ ընտանիքն աղբյուր էր այնտեղ, մի մեծ սանը: Մեծ սափակ՝ Սոֆյա Բաբայանը, հրաշալի մանկավարժ էր, որը բացել էր ֆրանսիական դպրոց եւ զբաղվում էր երեք դասերի՝ Արմինիայի, Մարգարիտի եւ Շուշիկի կրթությամբ: Մեկին վիճակված էր նկարել, մյուսին՝ երգել, երրորդին՝ նվագել: Եվ շատ երիտասարդ հասակում երեք փայլերը եկել են Փարիզ՝ կասալունցիներին իրենց արվեստը: Այն ժամանակների համար դա շատ խիզախ ուղեւորություն էր: Երեք փայլերն ընդմիջ մնացել են Փարիզում:

Բաբայան փայլերից հայ իրականության մեջ ամենից ճանաչվածը

Մարգարիտն էր՝ երգչուհի, երաժշտագետ, վոկալի ուսուցչուհի, որը հայտնի է Կոմիտաս վարդապետի հետ ունեցած իր սեր քարեկամությամբ: Ինչպիսիքն էս հիշում Մարգարիտ մեծ մորաբուհը:

Մարգարիտ Բաբայանը մեր գերդասանի սիսանն էր: Նրա խոսքն օրեօր էր: Նա ինձ եւ քույրս ոչ միայն երգի դասեր էր սկսել, այլեւ փորձում էր սովորեցնել հայոց լեզուն: Սասնում էր Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը, այնտեղից ինձ ցույց էր տալիս հայերեն տառերը: Նա շատ ակտիվ էր հայկական համայնքում, դասնում էր իր աշակերտներին, իր հանդիպումներին եւ հայտնում էր հայկական վերջին լուրերը: Նա էր, որ ինձ փոխանցեց սերը իր երկրի հանդեպ, եւ ես մի օր շնորհակալ եղա զբոսը, որ այդ երկիրը նաև ինձ է:

Քո զարմուհին՝ ամերիկացի հեղինակ Զլեր Շյու Ակլոնմանդոն, Շուշիկ

որպես իր երկրորդ տունը: Նա երջանիկ հիշողություններ էր դառնում Յառաջանից, բայց դակաս հայրենասեր էր, քան իր փոքր Մարգարիտը: Այնուամենայնիվ, նա արեւելյան հոգի ուներ եւ օժտված էր դասնելու ձիրքով՝ շատ հունարով ու ավյունով: Մանկությանս սարիներին ես խանդավառությամբ ունկնդրում էի նրան: Ես դեռ հիշում եմ այդ բոլոր հրաշալի դասընթացները, որոնցով նա ինձ ցնցում էր իմ մանկության սարիներին: Անուշտ, նաև նրա շնորհիվ էր, որ ես շարունակ երազում էի Յառաջանի մասին...

Եվ 2007-ին վերջապես այցելեցի Յառաջան: Գիշերում եմ, հետո գրեցի ինձ հետեւյալը. «Գովար էր Փարիզ վերադառնալը: Ես դեռ Յառաջանում եմ, եւ վերադառնում եմ այս արժանավոր ճանապարհորդության ամենահրաշալի դասերը: Յառաջանը խորա-

ներկայացումը, որի ընթացքում ֆրանսերեն արժանանում էի հայ բանաստեղծների գործերը՝ Մեծնոյ Սաւոնցից մինչեւ մեր ժամանակակիցները: Այս նախագծում անգամ ներկայացար սափակի ազգանվամբ՝ գրվելով Մարիան Օրիկոս-Բաբայան...

2007-ը Ֆրանսիայում հայտարարվեց հայ մշակույթի սարի՝ «Յառաջան, իմ բարեկամ» խորագրով, որի ժամանակ էլ ստեղծեցի իմ «Յառաջանի խորունկ երգերը» ներկայացումը՝ թառախար ու երգիչ Ռուբեն Գարուբյանի եւ երգչուհի Սեւան Մանուկյանի հետ համատեղ: Կարծես հասարակության հայ համայնքի հետ եւ շատ ուրախացա ու հուզվեցի՝ այցելելով Յառաջան, որը շատ էի երազել: Գրաշարի սարի էր ինձ համար: Գյուղերում, լեռներում, բնակիչների հետ ես ինձ զգում էի՝ ինչպես սանը: Միակ սխրությունն այն էր, որ չէի խոսում լեզուն, չկարողա-

Մարիան Օրիկոս. «Ես մեծացել եմ՝ հայասանն իմ արձում...»

նիկ Բաբայանի թոռնուհին, իր հեղինակած գրքում նշել է, որ իրենց հայ սափակն նաև էին ասում: Ինչպիսիքն էր նա նաև:

Տասնիկ՝ Արմինիան կամ Ամոն, շատ արեւելյան կին էր, նա փնուր էր եւ ուրախ, դասնում էր ամուսնուն եւ երկու զավակներին: Լավ սանձակ էր, որ նկարում էր գեղեցիկ մասյուր-մորսներ եւ ընտանիքի անդամների դիմանկարները: Նրա ուսուցիչը նշանավոր նկարիչ Էսթեն Կարյերն էր, որի սիրելի աշակերտն էր եղել սափակ: Նրա նկարներից մի ֆանիսը հանձնել էմ թանգարանին, բայց մենք երկուսս ծանոթ եղանք նրա աշխատանքների մեծ մասը: Ես մտադիր եմ Յառաջանի գրականության եւ արվեստի թանգարանին նվիրել իմ սափակ-դասերի դիմանկարները: Գույս ունեմ, որ մի օր անձամբ կբերեմ Երեւան: Այս նվիրատվության Արմինիան վստահաբար հավանություն կտա: Նա դառնալիս հանդիպել է այն մարդուն, որը նրան Ռուսաստանից հասցրել է Փարիզ: Դադա այդ ժամանակ ծովային բժիշկ էր: Այս հանդիպումը նրանց միջոց բուռն զգացմունքներ էր ծնել: Այնուհետև յուրաքանչյուրը գնացել է իր ճանապարհով եւ մեկ սարի միմյանց նամակներ են գրել աշխարհի սարբեր ծայրերից, մինչեւ որ կրկին հանդիպել են Մեդոնում: Դառնալիս թողել է նավաստուն, ամուսնացել սափակի հետ ու բնակություն են հաստատել Մեդոնում, որտեղ մինչեւ մահ երջանիկ աղբյուր են: Նրանց դասընթացը հեփաթի էր: Նրանք վաթսուս շարունակվելի միասին են եղել եւ ընդամենը մեկ անգամ են բաժանվել իրարից, երբ դառնալիս մեկ օրով բացակայել է Փարիզից: Արմինիան սիրում էր իր տունը, հոգ էր սանում ամուսնուն, երեխաներին, հետաքայլում՝ թոռներին: Ես երբեք չեմ զգացել նրանց միջոց անգամ ամենամիտքիկ լարվածություն: Ոչ ոք չի տեսել նրանց վիճելիս: Նրանց ուկե հարսանիքը տնել ենք ողջ գերդասանով. ես փոքր աղջիկ էի, ժամեկազարդ զգեստով մասնակցել եմ հանդիսությանը: Տասնիկ եւ դառնալիս այդ օրը բարձրացան Եյֆեյան աշարակ: Արմինիան շատ խելացի կին էր: Դառնալիս թոռակի անցնելուց հետո սիրում էր կազմել փոքր ֆանդակներ դասընթացի: Նա փնդակել էր Սալիմի գլուխը: Ամեն երկր սափակ սովորություն էր դարձրել վերցնել երկու ասեղ եւ խոթել Սալիմի աչքերը: Ես մի անգամ հարցրի, թե ինչո՞ւ է այդպես անում, եւ Ամոն սափակը բացատրեց, որ դա շատ վատ մարդ է, որին ինքը դասնում է... Տասնիկ եւ դառնալիս մահացան մեկ սարվա սարբերությանը: Արմինիան Ֆրանսիան ընդունեց

դուս ցնցեց ինձ: Այս ուղեւորությունը, ես գիտեմ, կերտելու է աղագան: Ես շուտով կվերադառնամ, հուսով եմ, մեր լեզվի՝ հայերենի որոշակի բառադասարանով: Ինչպիսիքն է հնարավոր, որ լինելով ընդամենը մեկ ֆառորդ հայ, դու այդքան կարողված ես սափակի ժառանգությունը:

Քանի որ ես մեծացել եմ՝ Յառաջանն իմ արձում, եւ այդ զգացումը երբեք ինձ չի լքել: Ես միտք զգացել եմ, որ դասնում եմ այն ժողովրդին, նրա դասնությանը, որ նրա արյունն է հոսում իմ երակներում: Ես միտք իմացել եմ, որ հարուստ անցյալի սեր եմ, որը փոխանցվել է ինձ ընտանիքի կողմից: Եվ երբ 2007-ին եղա Յառաջանում, այն ամենը, ինչ ես աղբյուր էի մանկուց, հաստատվեց: Իհարկե, ես մեծացել եմ Ֆրանսիայում, հայերեն չեմ խոսում, բայց իմ ժառանգությունը, իմ արձանները հայկական են: Դա շատ խոր զգացմունք է, շատ անասան: Ես չափազանց հուզված էի՝ լինելով Յառաջանում, լսելով մեր լեզուն: Այնտեղ ամենուրեք ես սափակի դեմքն էի տեսնում... Մանկուց ես ինձ ֆրանսիացի չէի զգում ու թեեւ, ցավով, այդպես էլ չսովորեցի հայերեն, բայց ինձ միտք հայ եմ համարել՝ չնայած ֆառորդ հայկական արյանս, եւ շատ հոգաւս եմ իմ հայկական ծագումով:

Դու ժառանգել ես Բաբայան փայլերի «մշակութային» գեները, եւ քո հայկական ծագումը ազդել է քո արվեստի վրա: 2007-ին Փարիզում ներկայացրի «Յառաջանի խորունկ երգերը» խորագրով բանաստեղծական

դուս ավելի մոտիկից շփվել ժողովրդի հետ: Այս ուղեւորությունը լեզունդար էր: Երազի դուս էր՝ իմ արձանները եւ իմ ընտանիքը զսնելու այդ հզոր զգացողությունը: Այն նաև հնարավորություն էր ճանապարհել այնպիսի հայերի հետ, որոնք մոյնդես փնսում էին իրենց արձանները եւ ինձ դասնում էին իրենց ընտանիքների ողբերգական կյանքը: Այս ուղեւորության ընթացքում շատ ծիծաղ ու արցունք կար: Բայց մենք բոլորս հոգաւս էինք, որ դասնում եմ այս մեծ ժողովրդին:

Ես տղավորված էի՝ լսելով, որ դու եղել ես ֆրանսիացի հանրահայտ բանաստեղծ Գիլվիկի ընկերուհին, որը երբ անվանել է Արմինիա: Նա որոշ չափով գիտե՞ր հայ ժողովրդին ու մշակույթը:

Ես հասակ եմ առել ու իմ զարգացումը ստացել եմ նկարիչների, ֆանդակագործների, երաժիշտների միջավայրում: Դորոցում ես զգում էի, որ սարբեր եմ մյուս երեխաներից: Ինձ դուր չէին գալիս դորոցն ու դորոցական միջավայրը: Իմ հարագաս միջավայրը շատ հեռու էր իմ համարաարանցի երեխաներից: Դորոցում ինձ օտար էի զգում: Մեդոնի մեր տունը հասակ մթնոլորտ ուներ: Զույրս եւ ես շատ ազատ էինք մեծանում մեծահասակների կողմից, որոնք բոլորն արվեստագետներ էին, հետաքրքրական եւ վարձալի մարդիկ: Բայց նաև ես շատ մեծակ էի եւ սիրում էի դասնել իմ հորինած դասնությունները: Սիրում էի գրեմ ու դրեզիան, արժանանում էի բանաստեղծություններ, որոնք չէի հասկանում: Եվ մի օր, երբ սասնիմագ-սասնվեց սարեկան էի, որոշեցի իմ ճակատագիրը՝ դերասանուհի: Տասնյոթ սարեկանում զնացի Շառլ Դյուլենի դորոցը՝ սովորելու դերասանի մասնագիտությունը: Այնտեղ մնացի մի ֆանի սարի՝ հնարավորություն ունենալով սովորել հայտնի դերասանների հետ: Դա այն ժամանակն էր, երբ ժամ փլարը դեկավարում էր Շալոյի թատրոնը, եւ դասավանդումը դժվար հարթահարելի էր: Գետազայում զխավոր դերերով հանդես եմ եկել զավանների եւ Փարիզի թատրոններում: Եվ մի օր հանդիպեցի բանաստեղծ Գիլվիկին: Եւ այդ հանդիպումը փոխեց իմ կյանքը: Ես թողեցի թատրոնը ու նվիրվեցի բանաստեղծությանը: Սկսեցի ճանապարհորդել Ֆրանսիայում եւ արժեքներով՝ դրեզիայի երեկոներով, միայնակ կամ երաժիշտների ընկերակցությամբ: Բեմադրում էի բանաստեղծական ներկայացումներ՝ զավաններում եւ Փարիզի արվարձաններում:

ՀՀ Շիրակի մարզի Արթիկ ֆաղափի սարածում են զսնվում վաղբիսոնական ճարտարապետության երեք բացառիկ հոգետր կառույցներ՝ Ս. Ասվածածին (Մարինե) բազիլիկ-կենսոնազմբեթ հորինվածքի եկեղեցին, Դ-Ձ դդ, Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ (Ս. Գետրո) խաչաքել կենսոնազմբեթ եկեղեցին, Է դար, եւ Լճբասավանի Ս. Սեփանոս Նախավկա (Կարմիր վան) խաչաքել, կենսոնազմբեթ եկեղեցին, Ձ դար: Եկեղեցիներից յուրաքանչյուրը ծավալային, հորինվածքային, զարդանախագծային իմաստով մարմնավորում է հայ ճարտարապետության կարեւորագույն նվաճումը: Ա-

սկավել էին եկեղեցու շուրջը շարածի ղեղնան աշխատանքները, եւ եկեղեցու թմբուկն ու գմբեթը վերականգնելու նպատակով, շինարարական հրադարակ էին կազմակերպել, հսկայական ամբարձիչ կռուակ տեղադրել, որը 1990 թվականից ի վեր կազմում է հուշարձանախմբի «անբաժան» ու շխարհիչ միակ վկան: Եկեղեցու վերականգնման ծրագրի ամրոտության դարազայում, որոշեցինք փրկել զոնե մայր խորանի դասին դեռ դառնալից նրանակարի փոքր հասկածը եւ այդ նպատակով ՀՀ Մշակույթի նախարարության գիտնետթղական խորհուրդ ներկայացրեցինք մեր մի-

կվարլ. ավանդասան մեջ, որմնակարի մակերեսին մի կանկեղի շարք բավական բարակ էր: Այն մաքրել եմք թորած ջրի ու հանֆային թեթեւ լուծույթի բամբակյա թրջոցներով: Մաքրելուց հետո դասկերը հսակ դարձվեց եւ ի հայտ եկան շարանով դասավորված երեք սրբադասկերների՝ զոսկասեղից ներքեւ դառնալից մարմինների դասկերները: Եսնախորքը եղել է մուգ, սրբեր երկար թգեսների սակից լավ երեսուն են նրանց բոբիկ կարմիր ոտերը, մասների մանրամասները: Զգեսների բազմագույն գծագրությունը շատ նուրբ ու հսակ է, ծալերի ելելեջները, ծուփերը նկարված են մեծ

Արթիկի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու որմնանկարները վերականգնվեցին

վարդետությամբ ու փորձառու ձեռների կողմից: Գույների ներկնադնակը բազմազան է՝ կարմիր, նարնջագույն, կանաչակաղապվուն, դարչնագույն, հողագույն: Որմնանկարի նկարչական հորինվածքը եզրագծվել է կարմիր շրջանակով, որի ստորին հասկածից դառնալից մի հասկած: Կարմիր շրջանակի մի փոքր կտոր էլ դառնալից մի փոքր կտոր էլ լուսամուտներից առաջինի եզրին: Որմնանկարների մաքրման, սվաղի ամրակայման, եզրերի ամրացման ու նկարչական մասի դառնալից վերականգնման աշխատանքների ավարտին, որմնանկարի ամբողջ մակերեսը ֆսվեց հասուկ դառնալից հեղուկով, որը կադառնուկի նրա թաղանթը հնարավոր վնասվածքներից:

նանձնահասուկ ու նշանակալից է նաեւ այն փաստը, որ բոլոր եկեղեցիների ներքին դասերին դառնալից են կառույցներին ժամանակակից որմնանկարների ամբողջական հասկածներ կամ ընդարձակ դասկերագրությունների դրվագներ:

Վերջին չորս-հինգ տարիների ընթացում ճարտ. Արա Զարյանի ու որմնանկարի վերականգնող մասնագետ Ջրիսին Լաւոնի մախաձեռնությամբ ու միջոցներով, Արթիկի այս երեք եկեղեցիներում կատարվել են որմնանկարների մաքրման, սվաղների ամրակայման ու որմնանկարների դառնալից վերականգնման աշխատանքներ, որոնց մասին «ԱԶԳ»-ում հոդված ենք հրատարակել (07.10.16). Լճբասավանի Ս. Սեփանոս Նախավկա ու Ս. Ասվածածին եկեղեցիների որմնանկարների վրա աշխատանքները ավարտելուց հետո, 2017 թվականին մախաձեռնեցինք Արթիկի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու մայր խորանի գլանաձեւ դասի հարավում, հասակից 4 մ բարձրության վրա, եւ ժամանակին ընդարձակ որմնանկարի շարքից մնացած հասկածի վերականգնման աշխատանքները: Նախորդ տարիներին, Լճբասավանում աշխատելու ընթացքում, բազմիցս այցելել եմք հսկայական չափերի ու երկրաւարժի դասառնով գլխահասկած թմբուկով վեհաուբ այս կոթողային եկեղեցի, որտեղ մինչեւ 2015 թվականը, բաց երեքի տակ, եկեղեցու ներքին դասերի ներքին, դասարագ էր մասուցվում: Խորհրդային կարգերի փլուզումից առաջ, արթիկցի բարերար Աղասի Աղաջանյանի ջանքերով

ջանությամբ մախագիծ առաջարկը, որի հաստատումից հետո, տեղացի կամավորների օգնությամբ, անցյալ տարի, սախակամած տեղադրվեց: Եկեղեցու մայր խորանի դասերը ուժադիր զննելուց հետո, դարձ դարձավ, որ մեզ հասած որմնանկարի մասը, դասերի գանազան հասկածներում սվաղի ու գունավորու դառնալից դրվագներից ելնելով, միակը չէր եւ որ մայր խորանի գմբեթադրը նույնպէս որմնանկարագր է եղել: Դառնալից հասկածների ուսումնասիրությունից ելնելով, դժվար է վերականգնել մայր խորանի նկարագրաման ամբողջական դասկերագրությունը, սակայն կարող ենք ենթադրել, որ այն մնան է եղել Թախիմի կաթողիկէի կամ Կոթի Ս. Սեփանոս եկեղեցիների որմնանկարներին: Մասնագիտական գրականության մեջ որմնանկարի հիշատակել են Լիդիա Դուռնովն ու Դասրիկ Տոնադեյանը:

Արթիկի «մեծ» եկեղեցու որմնանկարի հասկածը դառնալից էր դասին ֆսված, 3-4մ հասուության, կիրավազային սվաղին, որը հիմնականում դասին լավ ամրացված է մնացել: Դիտարկումները թույլ սվեցին ենթադրել, որ այն մախկինում երբեք չի մաքրվել կամ վերականգնվել, անգի բացակայում էին դառնալից սվաղի եզրերի ամրակայումները: Գունավորու երանգներն ու նկարչական գծագրության առկայությունը հնարավորություն սվեցին վերականգնել մախնակամ դասկերագրության հորինվածքային կերտվածքը: Զանի, որ եկեղեցին գմբեթ չի ունեցել ու մոմերը վառել են ոչ թե մայր խորանում, այլ

Կոմիտասին նուիրուած համերգ Վենետիկի Սուրբ Մարկոսի տաճարում

Փետրուարի 9-ի երեկոյեան Վենետիկի հռչակաւոր Սուրբ Մարկոսի տաճարում կայացաւ բացառիկ համերգ՝ նուիրուած Կոմիտաս Վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին: Համերգի խորագիրն էր «Հանդիմելով Արեւմուտք, Հայաստան եւ Վենետիկ եռաձանադարին»: Երեկոն բացել է Լեւոն արք. Չեփեանը, կատարումներով հանդես են եկել Վարդգէի Կարմիրային երգչախումբը (խմբավար՝ Գաբրիել Կոնստանտին), երգեհոնահար Ջովաննի Ասցցան եւ դուրդուկահար Արամ Իփեֆեանը: Համերգի ընթացում հնչել են ժամանակակից եւրոպացի երգահանների (Արվո Պետրս, Օլա Գիել, Էմանուել Վիանելլի, Էնրիկո Մարիա Ֆեռանդո, Մաստեո Մաջիստրալի, Ջակոմո Մեձալիրա, Փոլ Սիլուր, Եոն Մուսայ) ստեղծագործություններից, ինչպէս նաեւ Գրիգոր Նարեկացու «Հաւուն, հաւուն», Կոմիտասի «Օրհնելալ բարերար Աստուած» եւ «Ով Ջարմանայի» ու Մակար Եկմայանի «Ամէն, Հայր Սուրբ» գործերը: Երգչախմբի կատարմամբ կայացել է նաեւ ժամանակակից իտալացի երգահան Մարկո Մուսենիի «Ուտը մը, ֆար մը» խմբերգի եւրոպական դեբյուտան, որը գրուած է հայ բանաստեղծ Ջահրաշի «Ուտը սկող կինը» բանաստեղծութեան խօսքերով: Ա. Բ.

Մարիան Օրիկոս. «Ես մեծացել եմ՝ հայաստանն իմ սրտում...»

Եվ այդ ժամանակակից ի վեր տարբեր վայրերում հանդես են գալիս բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ: Որդես «դասնող» եւ բանաստեղծ՝ ես բազմաթիվ գրական սեմինարներ են անցկացրել երեխաների եւ մեծահասակների համար: Դրանցում նաեւ դար եւ մարտավետ են ընդգրկել: Գիլվիկի հետ ամրած իմ տանից սարկները շատ վառական էին: Ես նրանից շատ բան են սովորել: Մայրս հավանություն չէր տալիս իմ կառնին՝ ինձից տարիով շատ մեծ մարդու հետ: Սակայն Գիլվիկն ավելի շատ հոգետր հայր էր ինձ համար: Նա մի շարք բանաստեղծություններ է նվիրել ինձ: Ես հիանում էի բանաստեղծով, սիրում էի մարդուն: Սեմք շատ մոտ էիք, շատ համայն: Գիլվիկին ես շատ եմ դասնել Հայաստանի, իմ ընտանիքի մասին եւ, բնականաբար, նա սկսեց ինձ տալիս անունով Արմինիա կոչել, ինչը շատ ուրախացրեց ինձ, ասես տալիս վերանվեց: Ես սիրում եմ այս անունը եւ այն ինձ հարմար է: Ես այն մյուս Արմինիան եմ, փոքրիկ մի հայուհի, որին անվանակոչել է իր սիրած տղամարդը...

Ունե՞ս նոր ծրագիր՝ կաղված Հայաստանի եւ հայ մշակույթի հետ:

Վարդն որոշ ժամանակ է, ինչ աշխատում եմ մի մախագծի վրա՝ գրելով իմ հիշողություններն իմ հայկական ընտանիքի, իմ մանկության ու իմ մեջ եղած ողջ հայկականության մասին: Ես զգում եմ կարեւորությունը՝ հետքեր թողնելու, երախտագիտության խոսքեր ասելու եւ դասկերու այս ընտանիքին, որին ես շատ դասական եմ, որին շատ եմ սիրում եւ որն ինձ սվեց ուժ եւ սեր՝ կյանքի հանդեպ: Տվեց այս հայկական էներգիան, որով հրաւիրուեմ օժտված էր իմ ընտանիքը, սվեց Կովկասի հավաքը եւ ուրախությունը, մեր լեռների դարերն ու երգերը եւ սրբության այն զգացումը, որոնք այս ժողովրդին դառնեցին հաստատուն՝ ի հեռուկա ամեն ինչի...